

De Veteranenmonitor 2021:

ervaringen, wensen en behoeften van veteranen

Jacco Duel, Melanie Dirksen & Alieke Reijnen

Nederlands Veteraneninstituut
Expertisecentrum

Doorn, februari 2022

Jacco Duel, Melanie Dirksen & Alieke Reijnen

De Veteranenmonitor 2021: ervaringen, wensen en behoeften van veteranen

nederlands
veteranen
instituut

Doorn, 2022

Verantwoording van de foto's: Ministerie van Defensie

Inhoud

1 Inleiding	5
1.1 Doel van het onderzoek	5
1.2 De deelnemers	7
1.3 Leeswijzer	6
2 Resultaten van de Veteranenmonitor: de cijfers	9
2.1 Achtergrondkenmerken en huidige gezondheidssituatie	10
2.2 Militaire achtergrond	11
2.3 Actief dienend of postactief en reden dienstverlaten	12
2.4 Transitie-ervaringen en verbondenheid met Defensie	13
2.5 Terugblik op de uitzending en invloed van de uitzending op het verdere leven	14
2.6 De veteraan en het thuisfront	16
2.7 Veteraan voelen en ervaren waardering	17
2.8 De Nederlandse Veteranendag	20
2.9 Het Nederlands Veteraneninstituut: informatieverstrekking en dienstverlening	22
3 Zeven groepen van veteranen: wat onderscheidt hen?	25
3.1 Indeling in zeven groepen	25
3.2 De geïnteresseerde veteraan	30
3.3 De ongebonden veteraan	30
3.4 De tevreden veteraan	31
3.5 De betrokken veteraan	32
3.6 De teleurgestelde veteraan	33
3.7 De zoekende veteraan	36
3.8 De herstelde veteraan	39
4 Beschouwing en aanbevelingen	43
4.1 Een geheel beeld van de veteranenpopulatie	43
4.2 “De veteraan” bestaat niet: veteranen verschillen in ervaringen, wensen en behoeften	45
4.3 Het Nederlands Veteraneninstituut is voor een flink deel van de veteranen en hun thuisfront een (nagenoeg) onbekende	48
4.4 Niet iedereen voelt zich thuis onder het label “veteraan”	49
4.5 Erkenning en waardering: waar draait het om?	50
4.6 Reflectie op het onderzoek	51
4.7 Tot slot	53

Bijlage 1	Toelichting op het onderzoek	55
1	Steekproef, proces en respons	55
2	Wegen van de resultaten	56
3	Analyses	57
4	Redenen om niet deel te nemen aan het onderzoek	57
Bijlage 2	De resultaten in perspectief met eerder onderzoek van het Nederlands Veteraneninstituut ...	59

WIJK BIJ DUURSTEDEN
5244 KM

ERISKAY: 3750 MILES

NIELSEN ERKAY / YSSEL 5329 KM

OUDE-BEIJERLAND
5308 KM

BERGEN OP ZOOLEN 8112 KM

WESTERVOORT

GI
Enkhuizen 5032 KM

OUDE OORP NH 5483 KM

HOOZSTRATEN
EDW BREDA
DIE 92R

LANDGRAAF 5331

OUDE WERVEN

STEENBERGEN 181 KM

ASSEN

BRINSSLM

Inleiding

1.1 Doel van het onderzoek

De Veteranenmonitor geeft het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) inzicht in de uitzendervaringen van veteranen, de invloed van die ervaringen op hun leven en de wensen en behoeften die daaruit voortvloeien. Ook geeft de Veteranenmonitor het NLVi inzicht in de mate waarin het veteranenbeleid en de uitvoering ervan die behoeften ondersteunt. Met de inzichten uit de Veteranenmonitor wil het NLVi nagaan in hoeverre het beleid en de uitvoering daarvan beter kunnen worden afgestemd op de behoeften van veteranen.

1.2 De deelnemers

De Veteranenmonitor is via een online vragenlijst afgenomen in september en oktober 2021. Voor de Veteranenmonitor zijn 4.302 veteranen uitgenodigd van wie er 2.879 (67%) geen militair meer zijn (postactief). Alle veteranen die zijn uitgenodigd, zijn in het bezit van een veteranenpas. Ze zijn woonachtig in Nederland en ze zijn niet ouder dan 75 jaar. Aan het onderzoek hebben 1.119 veteranen deelgenomen (26% respons); van hen is 76% postactief. De resultaten in dit rapport zijn gebaseerd op de respons van 1.068 veteranen die voldoende vragen hebben ingevuld.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 presenteren we in diverse tabellen de resultaten op hoofdlijnen. De resultaten zijn representatief voor alle veteranen die een veteranenpas hebben, woonachtig zijn in Nederland en niet ouder zijn dan 75 jaar.

In hoofdstuk 3 maken we onderscheid tussen zeven groepen veteranen. Het onderscheid is gebaseerd op de invloed van de uitzending die de veteranen ervaren op hun verdere leven en op het wel of geen problemen hebben (gehad) vanwege de uitzending. Per groep geven we aan wat de veteranen in die groep kenmerkt.

In hoofdstuk 4 beschouwen we de resultaten en het onderzoek en formuleren we enkele aanbevelingen.

Bijlage 1 bevat achtergrondinformatie over de manier waarop we het onderzoek hebben uitgevoerd, de respons en de redenen van veteranen om niet deel te nemen aan het onderzoek. Bijlage 2 zet enkele bevindingen in perspectief van eerder onderzoek.

Toelichting bij het rapport

- In dit rapport zijn de percentages afgerond op hele getallen. Door afronding kunnen de totalen afwijken van 100%.
- In hoofdstuk 2 zijn voor de overzichtelijkheid bij een groot aantal vragen de antwoordcategorieën samengevat: “helemaal eens” en “eens” worden “ja”, “helemaal oneens” en “oneens” worden “nee” en “neutraal” en “geen mening” worden “neutraal”.
- De citaten in hoofdstuk 3 zijn waar nodig tekstueel iets aangepast om de leesbaarheid te vergroten zonder de inhoud (betekenis) ervan te veranderen.
- In het rapport schrijven we over de veteraan als “hij”, “hem” en “zijn”, waar we natuurlijk ook “zij” en “haar” kunnen bedoelen.

Resultaten van de Veteranenmonitor: de cijfers

In dit hoofdstuk komen de onderstaande onderwerpen aan bod.

1. Achtergrondkenmerken en huidige gezondheidssituatie
2. Militaire achtergrond
3. Actief dienend of postactief en reden dienstverlaten
4. Transitie-ervaringen en verbondenheid met Defensie
5. Terugblik op de uitzending en invloed van de uitzending op het verdere leven
6. De veteraan en het thuisfront
7. Veteraan zijn en ervaren waardering
8. De Nederlandse Veteranendag
9. Het Nederlands Veteraneninstituut: informatieverstrekking en dienstverlening

2.1 Achtergrondkenmerken en huidige gezondheidssituatie

Geslacht	%
Man	92
Leeftijdscategorie	%
T/m 35 jaar	16
36-45 jaar	27
46-55 jaar	27
56-65 jaar	23
65-75 jaar	7
Burgerlijke staat	%
Gehuwd/partnerschap	68
Samenwonend	16
Ongetrouwd	8
Gescheiden	7
Weduwnaar/weduwe	1
Woont samen met ... *)	%
Partner/echtgenoot	80
Kind(eren) jonger dan 18 jaar	41
Kind(eren) van 18 jaar of ouder	16
Alleen	10
Niet met partner maar wel duurzame relatie	3
Ouders	2
Andere volwassene(n)	1
Arbeidsmarktpositie *)	%
Werkt 12 uur of meer per week	79
Pensioen/functioneel leeftijdsontslag	17
Vrijwilliger	12
Arbeidsongeschikt	4
Huisman/vrouw	4
Opleiding/studie	3
Werkt minder dan 12 uur per week	3
Werkloos	1
Bijstand	0

*) Meer dan één antwoord is mogelijk.

Tevredenheid met het leven als geheel op dit moment	%
Kan niet beter	8
Tevreden	60
Meestal tevreden	18
Tevreden en ontevreden	9
Meestal ontevreden	2
Ontevreden	2
Kan niet slechter	0
Gezondheid over het algemeen genomen	%
Uitstekend	12
Zeer goed	28
Goed	48
Matig	11
Slecht	1

2.2 Militaire achtergrond

Tijd in dienst	
Gemiddeld aantal jaar	18
Krijgsmachtdeel waarbij iemand dient/heeft gediend *)	
Koninklijke Marine	21
Koninklijke Landmacht	66
Koninklijke Luchtmacht	15
Koninklijke Marechaussee	8
Aantal uitzendingen	
1	47
2	26
3	13
4	6
5 of meer	9
Uitzending waaraan deelgenomen (top 10) *)	
Voormalig Joegoslavië 1996-2004	33
Afghanistan 2006-2010	30
Voormalig Joegoslavië 1992-1995	20
Afghanistan 2011-2014	11
Irak 2003-2006	11
Macedonië, Albanië, Kosovo 1997-heden	9
Mali 2013-2019	8
Afghanistan 2002-2005	7
Libanon 1979-1985	6
Irak, Syrië, Jordanië 2014-heden	6
Rang of stand tijdens de uitzending *)	
Soldaat	31
Korporaal	31
Onderofficier	39
Officier	18

*) Meer dan één antwoord is mogelijk.

2.3 Actief dienend of postactief en reden dienstverlaten

Actief dienend of postactief	%
Actief dienend of reservist	30
Postactief	70
Vertrekreden indien postactief	
Zelf contract bepaalde tijd of onbepaalde tijd opgezegd of niet verlengd	46
Pensioen/functioneel leeftijdsontslag	26
Einde dienstplicht	11
Einde contract bepaalde tijd/maximale looptijd in rang bereikt/contract niet verlengd	8
Arbeidsongeschikt/medisch	4
Overig/onbekend *)	6

*) Overig, bijvoorbeeld: "overtollig verklaard".

2.4 Transitie-ervaringen en verbondenheid met Defensie

Transitie-ervaringen en verbondenheid met Defensie	Ja %	Nee %	Neutraal %
Kijkt positief terug op tijd als militair	91	3	6
Voelt zich (nog) verbonden met Defensie	73	8	19
Voelt zich op z'n plek in burgermaatschappij	57	17	26
Heeft vertrouwen in bestaande zorg en ondersteuning voor veteranen als men problemen heeft/krijgt vanwege uitzending	46	14	40
Zou graag terug willen als militair als het (nog) kon	46	28	26
Heeft de overgang van militair naar burger als makkelijk ervaren	44	38	18
Voelt zich als veteraan gesteund door Defensie	38	19	43

Wat heeft de overgang naar de burgermaatschappij makkelijk gemaakt?

Enkele voorbeelden:

- Het gelijk iets om handen hebben na het vertrek (werk, opleiding, hobby, vrijwilligerswerk of zorgen voor het gezin).
- Een goede voorbereiding.
- Er klaar voor (of mee) zijn om weg te gaan.
- De eigen - flexibele - houding.
- Overgang naar een burgerfunctie bij Defensie.

Wat heeft de overgang naar de burgermaatschappij niet makkelijk gemaakt?

Enkele voorbeelden:

- Het verschil in mentaliteit in de burgermaatschappij (cultuuromslag).
- Geen begeleiding.
- Er niet zelf voor gekozen hebben om weg te gaan.
- Het missen van de collega's/kameraadschap.
- Het missen van aansluiting van het militair beroep op de burgermaatschappij (zowel qua werkervaring als opleiding).
- Het niet goed afscheid hebben kunnen nemen.
- De abruptheid van de overgang; je hoort er ineens niet meer bij.

Wat zou hebben geholpen om de overgang (nog) makkelijker te maken?

Enkele voorbeelden:

- Meer en betere begeleiding (ook op een later tijdstip dan direct na dienstverlaten).
- Laten wennen in de burgermaatschappij (stage).
- Hulp bij praktische zaken (verzekeringen, helpen bij het zoeken naar een baan).
- Relevante burgeropleiding laten volgen.

2.5 Terugblik op de uitzending en invloed van de uitzending op het verdere leven

Hoe kijkt men in het algemeen terug op de uitzending(en)	%
(Zeer) positief	67
Positief en negatief	30
(Zeer) negatief	2
Niet positief of negatief	1
De mate waarin de uitzendervaringen een omslagmoment in het leven zijn geweest	%
Helemaal niet	12
Nauwelijks	25
Een beetje	37
Nogal	20
Zeer	7
Hoe heeft (hebben) de uitzending(en) het leven beïnvloed	%
(Zeer) positief	47
Positief en negatief	42
(Zeer) negatief	3
Niet positief of negatief	8

Mijn uitzending heeft mij ...	Ja %	Nee %	Neutraal %
een breder perspectief op de wereld gegeven	83	4	13
waardevolle (werk)ervaring opgeleverd voor de rest van mijn leven	82	5	13
geleerd te relativeren	74	6	20
volwassener gemaakt	66	10	25
geleerd om meer op mezelf te kunnen vertrouwen	62	10	28
meer voordelen dan nadelen opgeleverd	57	11	32
meer zelfdiscipline gegeven	55	11	35
geleerd om beter om te gaan met stress en problemen	49	18	33
vriendschappen voor het leven opgeleverd	40	25	35
een duidelijke richting en doel in leven gegeven	25	24	52

Problemen ervaren die persoonlijk functioneren hebben belemmerd en die (deels) gerelateerd zijn aan de uitzending(en)	%
Nee	70
Ja, maar die problemen zijn nu voorbij	15
Ja, en ik ervaar die problemen nog steeds (gedeeltelijk)	15
Welke problemen zijn dat (geweest) *)	%
Psychische problemen	71
Relationele problemen	41
Problemen met mijn dagelijkse bezigheden (school, werk, verenigingsleven, etc.)	25
Lichamelijke problemen	23
Gebrek aan een zinvolle invulling van de dag	18
Gemis aan contact	17
Het ontbreken van toekomstperspectief	15
Financiële problemen	12
Problemen met mijn woonsituatie	6
Andere problemen **)	13
Aantal domeinen (psychisch, relationeel, etc.) waarop veteranen problemen hebben (gehad)	%
1	37
2-4	54
5 of meer	10

*) Meer dan één antwoord is mogelijk.

**) M.n. mentale problemen maar sommigen vinden die aanduiding te zwaar.

Wat zou er moeten gebeuren om de problemen op te lossen?

Enkele voorbeelden:

- Er kan niks worden gedaan/mee leren leven.
- Betere begeleiding.
- Erkenning door Defensie/maatschappij krijgen.

2.6 De veteraan en het thuisfront

Thuisfront	Ja %	Nee %	Neutraal %
Ik ben tevreden over mijn relatie met mijn thuisfront	82	3	15
Ik voel me als veteraan gesteund door mijn thuisfront	75	3	22
Onze ervaringen vanwege de uitzending hebben mijn relatie met het thuisfront versterkt/gesterkt	42	12	46

Heeft iemand van uw thuisfront problemen ervaren die zijn/haar persoonlijk functioneren hebben belemmerd en die (deels) gerelateerd zijn aan uw uitzending(en)	%
Nee	75
Ja, maar die problemen zijn nu voorbij	17
Ja, en mijn thuisfront ervaart die problemen nog steeds (gedeeltelijk)	7

Waardering en steun voor het thuisfront	Ja %	Nee %	Neutraal %
Het NLVi doet voldoende om waardering te uiten voor het thuisfront van veteranen	52	8	40
Het NLVi doet voldoende om steun te geven aan het thuisfront van veteranen	46	8	46
Defensie doet voldoende om waardering te uiten voor het thuisfront van veteranen	44	20	36
Defensie doet voldoende om steun te geven aan het thuisfront van veteranen	38	16	46

Wat zou er gedaan kunnen worden om uw thuisfront meer waardering en steun te geven	%
Niets, het is goed zo	75
Wel iets	25

Wel iets, namelijk ...

Enkele voorbeelden:

- Meer doen voor het thuisfront (bloemetje of kaartje, kortingsbonnen, activiteiten).
- Rechtstreeks contact houden of zoeken met het thuisfront vanuit Defensie, de eenheid of het NLVi.
- Voorlichten en informeren van het thuisfront (wat staat hen en de militair te wachten tijdens de uitzending, uitleggen wat de impact kan zijn van een uitzending, waar zij als thuisfront terecht kunnen met (hulp)vragen).
- Begeleiding, steun of therapie ook voor het thuisfront.
- Het beeld in de maatschappij veranderen over Defensie, uitzendingen en het werk van militairen.
- Meer aandacht voor het thuisfront van de individueel uitgezonden militairen.

2.7 Veteraan voelen en ervaren waardering

Zich veteraan voelen	Ja %	Nee %	Neutraal %
Ik voel me veteraan.	56	14	30

Voor degenen die zich <i>wel</i> veteraan voelen: Op welk moment bent u zich veteraan gaan voelen *)	%
Bij het uit dienst gaan	34
Direct na de uitzending	29
Na het uitreiken van de veteranenpas en - speld	27
Toen ik in contact kwam met andere veteranen	18
Toen ik problemen kreeg vanwege mijn uitzending	7
Bij het met pensioen gaan	6
Andere redenen **)	10

*) Meer dan één antwoord is mogelijk.

**) Als andere reden noemen meerdere veteranen dat het gevoel gegroeid is of na een langere tijd is ontstaan.

Voor degenen die zich <i>geen</i> veteraan voelen: Wat is de reden (zijn de redenen) dat u zich (nog) geen veteraan voelt *)	%
Ik heb gewoon mijn werk gedaan	56
In Nederland staan veteranen niet in hoog aanzien	37
Ik ben nog in dienst	28
Ik heb geen problemen vanwege de uitzending	27
Andere dingen in mijn leven zijn nu belangrijker	26
Ik voel me nog te jong	24
Ik voel geen band met andere veteranen	23
Mijn missie was niet zo bijzonder	22
Ik heb geen behoefte aan de veteranenstatus	10
Ik ervaar er hinder van in mijn directe omgeving (privé, werk, vereniging, etc.)	2
Ik wil niks met Defensie te maken hebben	1
Andere redenen **)	10

*) Meer dan één antwoord is mogelijk.

**) Als andere reden geven veteranen uiteenlopende persoonlijke redenen.

Is lid van één of meer verenigingen of organisaties voor oud-militairen of veteranen	%
Ja	34
In hoeverre gemist dat er vanwege Corona (vrijwel) geen mogelijkheid was om het afgelopen jaar deel te nemen aan activiteiten voor veteranen (bijvoorbeeld een reünie of een veteranendag)	%
Helemaal niet	41
Nauwelijks	26
Een beetje	20
Nogal	9
Zeer	5
Hoe vaak zou u normaal gesproken in een jaar deelnemen aan activiteiten voor veteranen	%
Niet	38
1 keer	38
2 keer	16
3-5 keer	7
Meer dan 5 keer	2

Waardering als veteraan	Ja %	Nee %	Neutraal %
Ik vind het belangrijk om als veteraan waardering te krijgen	75	3	22
In het algemeen voel ik mij gewaardeerd als veteraan	37	21	42

Wat zorgt ervoor dat veteranen zich gewaardeerd voelen?

Enkele voorbeelden:

- Aandacht vanuit instanties zoals Defensie/het NLVi, maar ook algemeen in bijvoorbeeld de media.
- In gesprek met mensen voel je belangstelling/waardering/meer begrip voor het nut van het werk dan vroeger.
- Door uitnodigingen voor veteranendagen/reünies.
- Door contacten met oud-collega's.
- Door het verschil dat gemaakt is in het land van uitzending.
- Door erkenning vanuit de sociale omgeving.
- Ik voel het vanuit mezelf; het hoeft niet van anderen te komen.
- Door medailles/onderscheidingen.

Hoe komt het dat veteranen zich niet gewaardeerd voelen?

Enkele voorbeelden:

- Het militaire beroep/Defensie staat in Nederland niet in hoog aanzien en dus de veteraan ook niet.
- Nederlanders boeit het niet, zeggen dat je er toch zelf voor gekozen hebt, doen er lacherig over.
- Contrast met hoe het in andere landen gaat, zoals de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.
- Negatieve media-aandacht.
- De dingen die er zijn om waardering voor veteranen te tonen (zoals veteranendag), zijn te oppervlakkig of passen niet bij veteranen.
- Niet gewaardeerd voelen door Defensie.
- Er is geen aandacht voor (mijn missie).
- Men denkt aan oude mannen, dus niet aan mij.
- Als je problemen krijgt, voel je je niet gesteund door Defensie en/of de maatschappij.

Wat zou er aan kunnen bijdragen dat men zich (nog) meer gewaardeerd voelt als veteraan?

Enkele voorbeelden:

- Meer/andere (lokale) activiteiten.
- Financiële voordelen.
- Meer/andere voordelen van de veteranenpas.
- Meer proactief contact zoeken met veteranen.
- Meer de nadruk leggen op inhoudelijke waardering i.p.v. symbolische.
- Meer zichtbaar maken van veteranen.
- Meer exclusiviteit in de toekenning van de veteranenstatus.
- Meer zoals in het buitenland.
- Meer kennis/draagvlak/waardering in de maatschappij.
- Positievere/meer aandacht in de media.
- Als overheid meer achter veteranen blijven staan.
- Als overheid meer trots zijn op het werk van veteranen.
- Niet bezuinigen op Defensie/Defensie serieus nemen.
- Meer betrokkenheid tonen van Defensie bij veteranen.
- (Financiële) beloftes inlossen door Defensie.

2.8 De Nederlandse Veteranendag

Bezoek aan Nederlandse Veteranendag	%
Heeft ooit (onderdelen van) de Nederlandse Veteranendag bezocht	45
Voor degenen die de NLVD ooit hebben bezocht: In hoeverre is men (on)tevreden met het programma	
(Zeer) tevreden	74
Neutraal	24
(Zeer) ontevreden	2
Voor degenen die de NLVD ooit hebben bezocht: Welk onderdeel van de NLVD is voor u het belangrijkste	
Alle onderdelen zijn voor mij even belangrijk	33
Het Malieveld	27
Het Nationale Defilé	19
De ceremoniële medaille-uitreiking op het Binnenhof	1
De plechtigheid in de Ridderzaal	1
Geen mening	19
Voor degenen die de NLVD ooit hebben bezocht: Hoe zou voor u het programma (nog) interessanter kunnen worden	
Ik heb geen idee	39
Ik mis niets	30
Als er een avondprogramma (met een bekende artiest) zou zijn	20
Als een sportieve activiteit wordt toegevoegd aan het programma	4
Ander idee *)	8

*) Uiteenlopende ideeën, variërend van ook richten op andere geüniformeerden tot gericht op eigen onderdeel.

Voor degenen die de NLVD nooit hebben bezocht: wat is (zijn) voor u de belangrijkste reden(en) om niet naar de NLVD te gaan; maximaal drie op volgorde van belangrijkheid: keuze 1 is belangrijkst, dan keuze 2, dan keuze 3	Keuze 1 %	Keuze 2 %	Keuze 3 %	Niet gekozen %
Ik heb geen interesse in de Nederlandse Veteranendag	13	4	4	80
Ik zie dit vooral als een dag voor oude veteranen	11	8	5	76
Ik voel mij (nog) geen veteraan	11	7	6	76
Ik besteed op zaterdag tijd aan partner en/of kinderen, sport of een hobby	11	6	7	77
Ik heb geen tijd in verband met werk/studie	8	7	3	83
Ik vind het te massaal	6	6	3	86
Ik vind Den Haag te ver weg	5	7	3	85
Ik kijk wel naar de tv-uitzending over de Nederlandse Veteranendag	5	6	4	85
Ik ga liever naar een lokale veteranendag	5	3	3	89
Mijn partner en/of kinderen hebben er geen belangstelling voor	4	2	3	92
Ik ken niemand die ook gaat	3	7	6	84
Ik ga liever niet alleen	3	3	3	91
Ik krijg op zo'n dag te veel indrukken om te verwerken	2	1	1	96
Ik ben in die periode altijd op vakantie	1	1	1	97
Ik heb geestelijke gezondheidsklachten	1	1	1	97
Ik vind de (reis)kosten te hoog	1	1	1	98
Ik heb lichamelijke gezondheidsklachten	1	1	0	98
Ik vind het programma/de activiteiten niet leuk of interessant	0	2	4	94

Voor degenen die de NLVD nooit hebben bezocht: Waardoor zou u overwegen wel naar de Nederlandse Veteranendag te gaan	%
Op latere leeftijd wanneer ik wat meer tijd heb	29
Als ik vooraf weet wie er van mijn missie(s) aanwezig is/zijn	26
Als de locatie dichterbij huis zou zijn	10
Als er meer aandacht in het programma is voor mijn missie(s)	4
Andere reden *)	32

*) Bij "andere reden" worden vaak antwoorden gegeven die overeenkomen met de redenen die als antwoordoptie worden genoemd als reden om niet te gaan of als overweging om wel te gaan.

2.9 Het Nederlands Veteraneninstituut: informatieverstrekking en dienstverlening

Welk middel gebruikt de veteraan om geïnformeerd te worden door het NLVi en hoe tevreden is men daarover	Gebruik %	Tevreden *) %
Checkpoint	78	81
Website	23	75
Nieuwsbrief	20	64
Facebook	20	67
Instagram	5	-
LinkedIn	5	-
Twitter	1	-
Ander middel **)	4	-
Geen	10	-

*) Indien 20% of meer het informatiemiddel heeft gebruikt.

***) M.n. defensiebladen worden genoemd.

Welke tips hebben veteranen om de communicatie naar veteranen te verbeteren?

Enkele voorbeelden:

- Verbeteren website en verder digitaliseren (vindbaarheid, organogram, ontwikkelen app).
- Meer persoonlijk of actiever contact zoeken (email/post, aanwezig zijn bij contactdagen).
- Nieuwsbrief versturen.
- Niet alleen aandacht voor veteranen met problemen.
- Aandacht voor recentere missies.
- Minder communicatie.

Van welke diensten van het NLVi heeft de veteraan de afgelopen 24 maanden gebruikgemaakt en hoe tevreden is men daarover	Gebruik %	Tevreden *) %
Speciale aanbiedingen (zoals kortingen met veteranenpas)	25	72
Treinkaarten voor deelname aan een veteranenactiviteit	16	-
Aanvragen veteranenpas of speld	12	-
Aanmelden voor reünie, veteranendag of activiteit	10	-
Informatie opvragen over veteranen/missies	3	-
Contact met een zorgcoördinator	3	-
Contact met een maatschappelijk werker	3	-
Contact met een nuldelijnsoudersteuner	1	-
Deelname aan een programma/groep in Doorn (voorheen De Basis)	1	-
Contact met Veteraan in de klas	1	-
Contact met een geestelijk verzorger	0	-
Overige diensten **)	3	-
Geen	52	-

*) Indien 20% of meer de dienst heeft gebruikt.

***) Er worden m.n. diensten genoemd die geen relatie hebben met het NLVi.

Welke tips hebben veteranen om de dienstverlening aan veteranen te verbeteren?

Enkele voorbeelden:

- Meer bekendheid geven aan het NLVi en de mogelijkheden die het biedt.
- Meer voordelen voor veteranen.
- App ontwikkelen.
- Meer de positieve kant van uitzendingen belichten.

In hoeverre ervaart u een drempel of heeft u een drempel ervaren om contact op te nemen met het NLVi	%
Niet	85
Enigszins	10
Nogal	3
In grote mate	2

Welke drempel ervaren veteranen?

Enkele voorbeelden:

- Moeite om hulp te vragen (schaamte, eigen boontjes doppen, angst).
- Twijfel of men zich wel veteraan mag noemen/voelen (missie niet zwaar genoeg).
- Onduidelijkheid over wat het NLVi kan doen.
- Het idee dat je alleen contact mag opnemen als er iets met je aan de hand is.

Hoe zou het NLVi u of uw thuisfront (nog) beter van dienst zijn	%
Niets, het is goed zo	91
Wel iets *)	9

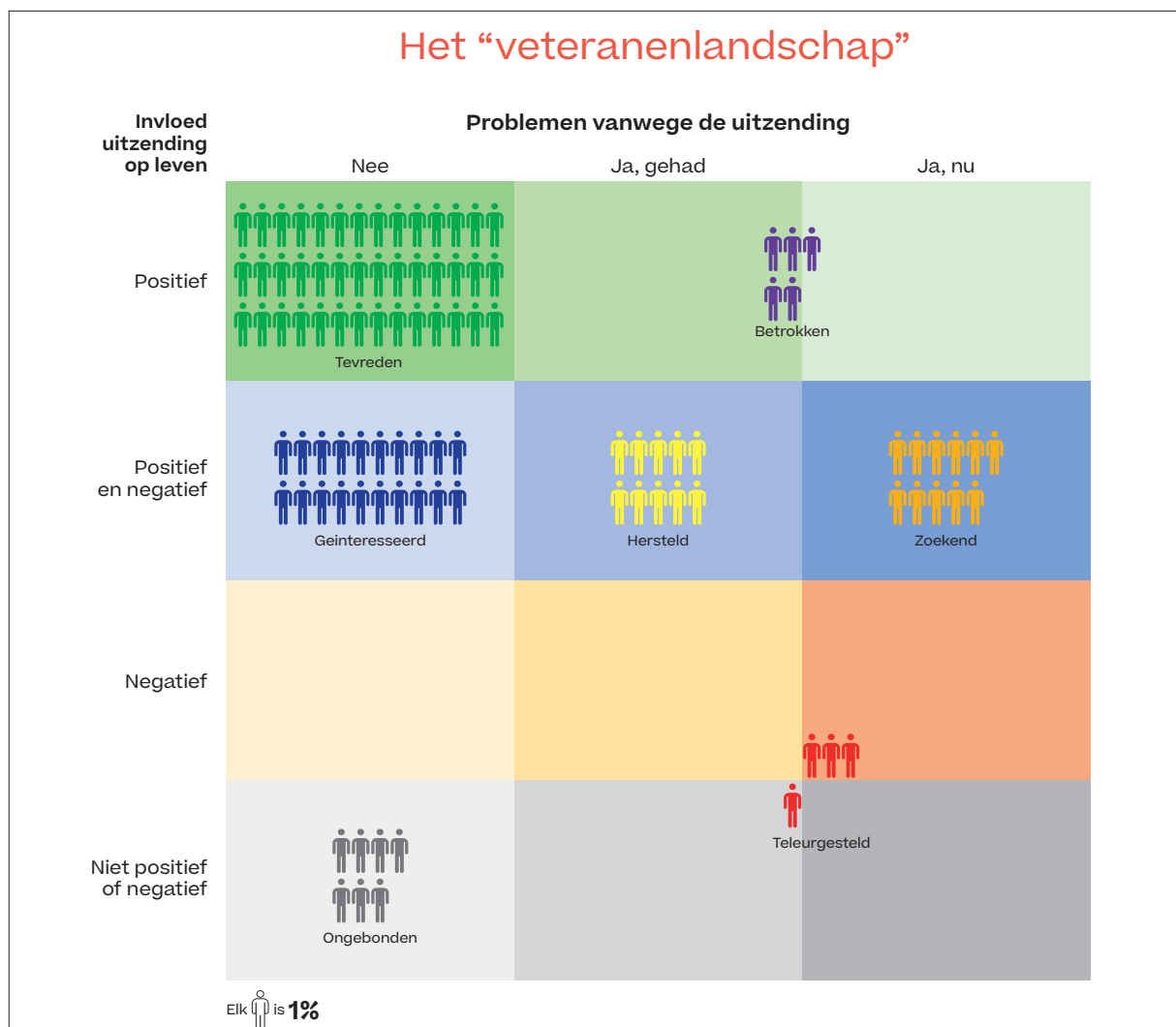
*) Geen toevoegingen ten opzichte van eerder gestelde vragen.

Zeven groepen van veteranen: wat onderscheidt hen?

3.1 Indeling in zeven groepen

Het vorige hoofdstuk geeft een beeld van wie er heeft meegedaan aan dit onderzoek en wat er zoal leeft in de veteranenpopulatie. Uit eerder onderzoek weten we echter dat de resultaten kunnen verschillen voor diverse groepen veteranen. ¹ Er zijn zeven groepen veteranen in het “veteranenlandschap” te onderscheiden, gebaseerd op de ervaren invloed van de uitzending op hun verdere leven en op het wel of geen problemen hebben (gehad) vanwege de uitzending. De figuur hieronder toont de omvang van elke groep (elk symbool van een persoon staat voor 1%).

¹ De indeling in zeven groepen is gebaseerd op de onderzoeken Kerngegevens 2015, 2016, 2017 en 2018 van het Veteraneninstituut.

In dit hoofdstuk gaan we in op kenmerken van die zeven groepen en hun onderlinge verschillen. Bij de beschrijvingen van die groepen beperken we ons tot de meest opmerkelijke verschillen. Ondanks dat we de nadruk leggen op de onderlinge verschillen tussen groepen is het goed om te beseffen dat er ook veel overeenkomsten zijn tussen groepen en dat veteranen met een specifieke ervaring, mening, wens of behoefte in elke groep kunnen voorkomen. De beschreven verschillen maken echter duidelijk dat de kans dat men veteranen met zo'n specifieke ervaring, mening, wens of behoefte aantreft binnen de ene groep groter - of kleiner - is dan binnen de andere groep.

Niettemin is het voordeel om de resultaten op deze manier te presenteren dat veteranen zich beter kunnen herkennen in de resultaten, omdat hun situatie meer aansluit bij het profiel van een groep dan bij het algemene beeld dat in hoofdstuk 2 is beschreven. Bovendien wordt per groep duidelijker welke ervaringen, meningen, wensen en behoeften de boventoon voeren en welke maatregelen nodig kunnen zijn om te kunnen inspelen op de ervaringen, meningen, wensen en behoeften binnen die groep.

In de tabellen die volgen, tonen we waarin de groepen verschillen via het gebruik van kleuren. Daarbij beperken we ons tot enkele kenmerkende aspecten waarmee we de groepen willen schetsen. Vanaf de tweede tabel geeft een kleur aan of het betreffende aspect significant afwijkt: geel/lichtblauw/lichtgroen = afwijkend; oranje/blauw/groen = zeer afwijkend; rood = extreem afwijkend. Geel, oranje en rood staan voor afwijkingen in negatieve zin; blauw voor afwijkingen noch in positieve noch in negatieve zin; groen voor afwijkingen in positieve zin. In de tekst die volgt op de tabel, lichten we de verschillen tussen de groepen toe.

► De kenmerkende verschillen tussen de zeven groepen

	Allen	De geïnteresseerde veteraan	De ongebonden veteraan	De tevreden veteraan	De betrokken veteraan	De teleurgestelde veteraan	De zoekende veteraan	De herstelde veteraan
Omvang van de populatie								
%	100	20	7	42	5	4	11	10
Invloed van de uitzending op verdere leven	%	%	%	%	%	%	%	%
(Zeer) positief	47	0	0	100	100	0	0	0
Positief en negatief	42	100	0	0	0	0	100	100
(Zeer) negatief	3	0	0	0	0	81	0	0
Niet positief of negatief	8	0	100	0	0	19	0	0
Problemen vanwege de uitzending								
Nee	70	100	100	100	0	0	0	0
Ja, maar voorbij	15	0	0	0	78	24	0	100
Ja, nog steeds (gedeeltelijk)	15	0	0	0	22	76	100	0

Noot: In deze tabel zijn er geen kleuren om de verschillen tussen de groepen weer te geven. De groepen zijn juist samengesteld op basis van de verschillen voor de invloed van de uitzending op het verdere leven en of men problemen heeft (gehad) vanwege de uitzending.

	Allen	De geïnteresseerde veteraan	De ongebonden veteraan	De tevreden veteraan	De betrokken veteraan	De teleurgestelde veteraan	De zoekende veteraan	De herstelde veteraan
	%	%	%	%	%	%	%	%
Gescheiden	7	4	8	6	10	8	7	16
Gepensioneerd	17	17	33	15	16	22	8	16
Werkt (ongeacht aantal uren per week)	82	82	69	87	88	43	81	82
Arbeidsongeschikt	4	2	1	1	4	38	12	3
Kwaliteit van leven: meestal ontevreden t/m kan niet slechter	4	3	3	1	0	34	14	2
Gezondheid: matig-slecht	12	14	8	5	7	46	30	13
Terugblik op uit-zending								
Actief dienend	30	33	38	34	26	12	17	21
Transitie moeilijk *)	14	10	0	5	9	54	43	14
Ontevreden houding tegenover Defensie **)	4	3	2	1	0	18	11	4
(Zeer) positief	66	57	73	92	87	0	25	34
Positief en negatief	30	43	15	8	13	59	71	64
(Zeer) negatief	2	0	3	0	0	34	4	0
Niet positief of negatief	1	0	9	0	0	7	0	2

*) "Overgang moeilijk" en "Niet op plek in burgermaatschappij" (alleen postactieve veteranen).

***) "Niet verbonden voelen met Defensie" en "Niet gesteund voelen door Defensie" (alleen postactieve veteranen).

	Allen	De geïnteresseerde veteraan	De ongebonden veteraan	De tevreden veteraan	De betrokken veteraan	De teleurgestelde veteraan	De zoekende veteraan	De herstelde veteraan
	N	N	N	N	N	N	N	N
Aantal positieve veranderingen door uitzending *)	6	6	3	7	7	3	6	6
	%	%	%	%	%	%	%	%
Uitzending als omslagmoment in het leven: nogal - zeer	26	17	0	14	48	76	64	42
Thuisfront heeft problemen vanwege uitzending gehad	17	23	4	11	26	12	18	40
Thuisfront heeft problemen vanwege uitzending	7	3	1	1	9	51	31	3

*) Telt aantal keer (helemaal) eens met “breder perspectief”, “waardevolle (werk)ervaring”, “relativeren”, “volwassener”, “zelfvertrouwen”, “voordelen”, “zelfdiscipline”, “omgaan met stress en problemen”, “vriendschappen”, “richting en doel in leven”; score loopt van 0 t/m 10.

	Allen	De geïnteresseerde veteraan	De ongebonden veteraan	De tevreden veteraan	De betrokken veteraan	De teleurgestelde veteraan	De zoekende veteraan	De herstelde veteraan
	%	%	%	%	%	%	%	%
Voelt zich veteraan	56	47	32	61	76	49	58	67
Ervaart waardering	37	30	28	47	56	18	26	27
Neemt normaal gesproken deel aan activiteiten voor veteranen	62	60	48	64	81	58	56	70
Ooit NLVD bezocht	45	41	20	48	60	41	47	51
Zorg of ondersteuning vanuit NLVi *)	5	1	1	1	2	45	20	5
Vindt dat er iets gedaan kan/moet worden voor thuisfront en/of veteraan **)	27	26	10	19	29	59	47	43
Ervaart drempel/heeft drempel ervaren om contact op te nemen met NLVi: enigszins t/m in grote mate	15	14	5	7	14	58	42	14

*) Afgelopen 24 maanden deelname aan groep en/of contact zorgcoördinator en/of contact maatschappelijk werk en/of contact geestelijk verzorger en/of contact nuldelijnsondersteuning.

**) "Er kan iets gedaan worden om thuisfront meer waardering of steun te geven" en/of "Er kan iets gedaan worden om veteraan en/of thuisfront (nog) beter van dienst te zijn".

3.2 De geïnteresseerde veteraan (20%)

Veteranen in deze groep hebben geen problemen gehad vanwege de uitzending. De uitzending heeft hun leven zowel positief als negatief beïnvloed. Niemand uit deze groep kijkt negatief terug op de uitzending. Slechts een gering deel van de veteranen in deze groep heeft de uitzending als omslagmoment in zijn leven ervaren. Het meest kenmerkende van deze groep is dat hun ervaringen en meningen dicht bij het gemiddelde komen van de groep veteranen als geheel. Het beeld dat in hoofdstuk 2 is beschreven, is dus vooral op deze groep van toepassing.

3.3 De ongebonden veteraan (7%)

Veteranen in deze groep hebben geen problemen ervaren na de uitzending en ze ervaren noch een positieve, noch een negatieve invloed van de uitzending op hun leven. Het meest kenmerkende van de veteranen in deze groep is dat zij over vrijwel alle thema's die in de vragenlijst aan bod komen neutraal zijn of dat ze er geen mening over hebben.

Het zijn overwegend oudere veteranen die de dienst hebben verlaten omdat zij met functioneel leeftijdsontslag zijn gegaan. Zij hebben de transitie naar de burgermaatschappij als makkelijk ervaren en voelen zich daar op hun plek.

Veteranen in deze groep kijken positief terug op hun uitzending, maar ze hebben de uitzending niet als een omslagmoment in hun leven ervaren. Ze zijn neutraal over wat de uitzending hen heeft opgeleverd. De indruk die zij achterlaten is dat de uitzending er niet zo toe heeft gedaan of (niet meer) toe doet. Wat betreft de vragen over het thuisfront hebben ze ook geen uitgesproken mening.

Deze groep veteranen voelt zich niet echt veteraan. Redenen die zij daarvoor geven zijn dat zij gewoon hun werk hebben gedaan, geen problemen hebben ervaren vanwege de missie en dat de missie die zij hebben gedaan niet bijzonder is. Een uitspraak van een veteraan uit deze groep is bijvoorbeeld:

Ik ben niet echt in gevaar geweest en heb geen traumatische dingen meegemaakt. Als ik mij zelf veteraan noem doe je de echte veteranen tekort denk ik.

Over het belang van waardering en de mate waarin zij dat ervaren is de groep niet uitgesproken positief of negatief. Veruit het grootste deel van de veteranen in deze groep heeft nog nooit de Nederlandse Veteranendag bezocht. Een opmerking aan het eind van de vragenlijst typeert deze groep:

Het is goed dat dit wordt gedaan. Ik kwam waarschijnlijk wat ongeïnteresseerd over. Dat is niet zo. [...] Maar ik ben geen veteraan vanuit het begrip dat er heftige ervaringen zijn opgedaan. Mijn uitzending stelde op zich niet zo veel voor.

3.4 De tevreden veteraan (42%)

Veteranen in deze groep hebben geen problemen ervaren na de uitzending en ze ervaren een positieve invloed van de uitzending op hun leven. Het meest kenmerkende van de veteranen in deze groep is dat zij positief zijn over vrijwel alle thema's die in de vragenlijst aan bod komen.

Voor de meeste postactieve veteranen was de overgang naar de burgermaatschappij makkelijk en hun relatie tot Defensie is positief. Uitspraken die postactieve veteranen uit deze groep typeren als het gaat over de transitie naar de burgermaatschappij zijn:

Het is maar wat je er van verwacht! Uiteindelijk moet je er zelf iets van maken.

Aan alles komt een eind, een nieuw begin is weer een uitdaging.

Als militair ben ik buiten werktijd ook gewoon burger dus die overgang was geen probleem.

Veteranen in deze groep kijken positief terug op hun uitzending en de uitzending heeft hen meer voor- dan nadelen opgeleverd. Zij zijn ook tevreden over hoe er met hun thuisfront is omgegaan en zij ervaren ook dat door de uitzending hun relatie met het thuisfront is gesterkt. Ze voelen zich veteraan, maar in de mate waarin ze actief zijn als veteraan vallen ze niet op. Ze vinden het belangrijk dat ze worden gewaardeerd als veteraan en ze ervaren die waardering ook of zijn daar neutraal over. Als hen wordt gevraagd waaruit die waardering blijkt dan valt het woord 'aandacht' veel. Ze vinden dat er voldoende aandacht is voor veteranen, zoals aandacht in de media, vanuit gemeenten of vanuit Defensie. Ook voelen ze waardering en respect door mensen om hen heen als die mensen weten dat zij veteraan zijn. Ze worden voor hun gevoel positief bejegend als het gaat om hun veteraan zijn.

Als je vertelt dat je op uitzending bent geweest: de meeste mensen waarderen dit. Ook als ik een duim krijg van buurtbewoners als de Veteranenvlag uithangt.

Het ontvangen van het veteranenblad Checkpoint, de veteranenpas, de gemeentelijke activiteiten voor veteranen. Wat ik ook erg waardeerde is de brief na de ontwikkelingen in Afghanistan afgelopen maanden (opmars Taliban) na beëindigen van de missie daar. Dit is niet zozeer waardering, maar wel steun. Je weet je opgemerkt, gezien. Toont betrokkenheid voor emoties etc. die dit op kunnen roepen.

De tips die veteranen uit deze groep meegeven aan de militairen die voor het eerst op uitzending gaan, zijn positief gestemd en ze gaan er met name over dat men moet genieten, dat het een unieke ervaring is voor de rest van het leven, dat men moeten relativeren over de bijdragen, dat men zich goed moeten voorbereiden en dat men erover moet praten mocht dat nodig zijn.

Beleef het intens met al zijn charmes, hoogtepunten en trieste momenten. Het is een enorme ervaring die je van begin af aan moet koesteren.

Bereid je goed voor en leef je in, in de cultuur en de gebruiken van het land, blijf alert en vergeet niet te genieten. Praat, mocht je niet lekker in je vel zitten tijdens de missie.

3.5 De betrokken veteraan (5%)

Veteranen in deze groep hebben problemen ervaren na de uitzending en voor veruit de meesten van hen zijn die problemen inmiddels voorbij. Zij beoordelen de invloed van de uitzending op hun leven als positief. Het meest kenmerkende van de veteranen in deze groep is dat zij het meest positief zijn over wat de uitzending hen persoonlijk heeft opgeleverd. In deze groep vind je verhoudingsgewijs de meeste veteraan die zich ook veteraan voelen.

Voor de meesten geldt dat ze nog wel een vorm van verbondenheid voelen met Defensie en een behoorlijk deel geeft ook aan dat als het nog kon zij wel terug zouden willen als militair bij Defensie.

De uitzending is voor de meeste van hen een omslag geweest in hun leven, maar wel op een positieve manier. Het heeft hen meer voor- dan nadelen opgeleverd.

In deze groep vind je verhoudingsgewijs de meeste veteranen die normaal gesproken (buiten Coronatijd) minimaal één keer per jaar naar een bijeenkomst gaan en die ooit de Nederlandse Veteranendag hebben bezocht. Men vindt het belangrijk om waardering te krijgen en de meesten voelen zich ook gewaardeerd. Een veteraan die zich gewaardeerd voelt als veteraan verwoordt het als volgt:

Dat er aandacht is voor de veteranen. De landelijke Veteranendag is daar een mooi voorbeeld van, al hoef ik daar zelf niet aan deel te nemen. Het zelfde geldt voor lokale veteranendagen. Ook het feit dat er een officiële veteranenstatus is, draagt bij aan een stuk waardering. Verder worden er viaducten naar gesneuvelde veteranen genoemd en dat vind ik een geweldig initiatief. Daarnaast zijn er diverse bedrijven die korting geven aan veteranen. Ook dat ervaar ik als een bijzondere vorm van waardering. Als laatste is er naar mijn mening ook geregeld aandacht in de media voor veteranen en de problemen waar veteranen dikwijls mee te kampen hebben. Het is hierdoor veel minder een taboe geworden.

3.6 De teleurgestelde veteraan (4%)

Veteranen in deze groep hebben problemen ervaren na de uitzending. Voor veruit de meesten van hen spelen die problemen nu (nog). De overgrote meerderheid beoordeelt de invloed van de uitzending op hun leven als negatief; sommigen ervaren noch een positieve, noch een negatieve invloed. Het meest kenmerkende van de veteranen in deze groep is dat zij ontevreden zijn over vrijwel alle thema's die in de vragenlijst aan bod komen. Een deel van de veteranen is ontevreden over de kwaliteit van leven en bijna de helft van hen ervaart hun gezondheid als matig tot slecht. Een aanzienlijk deel van de veteranen is arbeidsongeschikt. In deze groep vind je verhoudingsgewijs de minste actief dienende veteranen.

De meerderheid van de postactieve veteranen heeft de overgang naar de burgermaatschappij als moeilijk ervaren en voelt zich nu nog niet op z'n plek in de burgermaatschappij. Een kwart van hen verliet vanwege arbeidsongeschiktheid of medische redenen de dienst. In deze groep zijn er verhoudingsgewijs de meeste postactieve veteranen die zich niet gesteund voelen door Defensie, die niet positief terugkijken op hun tijd als militair en die geen vertrouwen hebben in de nazorg.

De veteranen in deze groep zijn het meest geraakt door de uitzending. Ze ervaren gemiddeld op de meeste levensdomeinen problemen (of hebben die ervaren). Problemen die hen belemmeren bij de dagelijkse bezigheden, om de dag zinvol in te vullen of het gebrek aan toekomstperspectief worden verhoudingsgewijs veel genoemd. Dat geldt ook voor financiële problemen. Op de vraag of zij een idee hebben hoe die problemen opgelost kunnen worden, zegt een deel van hen dat zij denken dat het niet op te lossen is. Andere noemen zaken die te maken hebben met de weg naar de zorg en de erkenning door Defensie:

Dat is persoonlijk ... je zou vrij snel moeten kunnen aankloppen bij Defensie ... vaak zijn de lijnen te lang.

Ik heb een aantal instanties doorlopen en na vele jaren de juiste gevonden. Hierbij heeft Defensie mij niet geholpen. Dus betere begeleiding is noodzakelijk.

Ik word er nu voor behandeld, maar dat heeft lang geduurd voor dat het herkend werd door Defensie en de erkenning is er nog steeds niet.

Defensie moet kappen met vertragen en ontmoedigen en gewoon toekennen waar ik recht op heb onder de Veteranenwet.

In verhouding tot de andere groepen veteranen is de relatie met het thuisfront bij deze groep minder positief. Zij geven vaker aan dat de uitzending hun relatie niet heeft gesterkt en de helft van hen geeft aan dat hun thuisfront nu ook kampt met problemen vanwege de uitzending. Ook zijn zij niet zo tevreden over de rol die Defensie, en ook het NLVi, speelt in de waardering en steun voor het thuisfront. Drie op de vijf veteranen vindt dan ook dat er wel iets verbeterd kan worden voor het thuisfront of voor henzelf.

Een flink deel van de groep voelt zich geen veteraan. De redenen die zij daarvoor geven, zijn verschillend, maar als je hen vergelijkt met andere veteranen noemen zij veel vaker dat zij niks meer met Defensie te maken willen hebben of dat zij hinder ervaren van het veteraan zijn in hun dagelijks leven. Een deel van de veteranen voelt zich wel veteraan omdat zij problemen hebben.

Een behoorlijk deel van de veteranen in deze groep ervaart geen waardering, maar zou dat wel willen. Een deel geeft aan dat zij niet worden gezien voor wie zij zijn in de maatschappij:

Waaruit blijkt in de Nederlandse samenleving dan waardering voor veteranen? Je wordt eerder met de nek aangekeken dan dat iemand er iets positiefs in ziet.

Men kijkt alleen naar de oude veteranen. Daar is volgens mij wel respect en waardering voor. De jonge veteraan niet. Dat merk ik veel minder.

Voor een aantal gaat het ontbreken van de waardering ook over een verstoorde relatie met Defensie.

Na de uitzending zijn wij aan ons lot overgelaten. De omgeving begreep ons niet. Defensie liet ons in de steek.

Uit de antwoorden komt een gevoel van teleurstelling en boosheid naar boven. Diezelfde toon komt terug als hen wordt gevraagd wat er beter kan.

Afspraken die gemaakt zijn nakomen.

Er word al genoeg gedaan vanuit de maatschappij, maar ik verneem dat er weinig draagvlak is voor de krijgsmacht. En dat zie je ook terug in de politiek. Defensie is een kreupele oude man geworden.

Doe wat je zegt en zeg wat je doet als ministerie en vecht geen spelletjes uit over de rug van je personeel. Of ik mij dan meer gewaardeerd voel? Geen idee van. Ik ken het gevoel van waardering niet.

In deze groep hebben verhoudingsgewijs meer veteranen contact gehad met een zorgcoördinator, maatschappelijk werker of nuldelijnsondersteuner en hebben meer veteranen deelgenomen aan een programma in Doorn. De meerderheid heeft in enige mate een drempel ervaren, of ervaart een drempel, om contact te zoeken met het NLVi. De reden van die drempel varieert maar dit is wat een aantal van hen daarover zegt:

Dat is voor iedereen anders maar ik neem met niemand snel contact op door de PTSS.

Heb ooit een keer online iets ingevuld, maar was niet bruikbaar. Contact met een computer is niet wat we moeten hebben. Je moet met begrijpende mensen praten. Als het kan mensen die met de voeten in de klei hebben gestaan. Geen bolleboos.

Ik schaamde me ervoor om zorg te vragen, die drempel kun je niet wegnemen, ieder mens is anders.

Te zakelijke mensen soms. Weinig "mensen mensen". Laagdrempelig is het niet.

De tips die deze veteranen mee willen geven aan militairen die voor het eerst op uitzending gaan, weerspiegelen wat de uitzending met hen heeft gedaan. Tips die kenmerkend zijn voor deze groep:

34

Ga niet ... onzin. Laat ze hun eigen kutzooi maar oplossen. Kijk naar Afghanistan dat is nu een soort vakantieland! Denk na wat de nasleep is en hoe je in de steek wordt gelaten door Defensie!!

Ga niet. Blijf thuis. Het is het niet waard.

Maar men geeft ook wel tips die henzelf mogelijk hadden geholpen als zij die hadden gehad ten tijde van hun eerste uitzending:

Wees niet te idealistisch. Laat je niet inpakken door de verhalen van "we gaan die mensen helpen" of "onze komst gaat het verschil maken", want dat is doorgaans grotendeels niet waar. Neem jezelf voor om je taken zo goed mogelijk te doen, het voor jezelf en thuis zo veilig mogelijk te houden en koester de positieve momenten. Je bent militair. Het is je werk. Verwacht geen bovenmatige waardering of respect van je omgeving voor wat je doet. Probeer niet het leed van de hele wereld op je schouders te dragen. Dat is onmogelijk.

Trek DIRECT aan de bel als je problemen ondervindt, en zorg dat je een debriefing krijgt en praat met je collega's.

Praat met je maten. Praat na je uitzending. Deel je strubbelingen met anderen. Denk niet ik doe of los het zelf op.

Aan het einde van de vragenlijst is gevraagd of men nog opmerkingen heeft. Hieruit blijkt dat de vragenlijst voor een aantal iets negatiefs heeft losgemaakt:

Het invullen van de enquête doet mijn boosheid weer toenemen. Dit is niet goed voor mij, vandaar dat ik in het vervolg niet wens deel te nemen.

Anderen zien een mogelijk meerwaarde:

Ik heb wellicht niet de beste antwoorden gegeven, ben ook zeer sceptisch over Defensie. Maar ik vind het goed wat jullie proberen te realiseren. Alleen blijft het moeilijk om de persoon individueel te benaderen. Wat ik al zei: "In het hier en nu vallen we meteen terug in vredesbedrijfsvoering. En dan ziet de wereld er weer anders uit." Allez, ik denk dat er nog een aantal collega's met frustraties en problemen rondlopen. Maar wij vragen toch geen individuele hulp. Dat doe je niet, zoiets zal er alleen uitkomen in een groepsgesprek. Maar de groepen van uitzending bestaan niet meer. Dus dat kan niet. Succes verder.

3.7 De zoekende veteraan (10%)

Veteranen in deze groep ervaren op dit moment problemen vanwege de uitzending. Die uitzending heeft hun leven zowel positief als negatief beïnvloed. De veteranen in deze groep komen in hun ervaringen en meningen dicht bij die van de vorige groep, zij het dat de groep zoekende veteranen iets minder ontevreden is. Bovendien is in deze groep, in tegenstelling tot de veteranen in de vorige groep, de houding tegenover Defensie iets positiever. Ook zijn ze als groep minder ontevreden over hun kwaliteit van leven en gezondheid. Eén op de acht veteranen is arbeidsongeschikt. In deze groep zitten in verhouding tot de andere groepen meer veteranen in de leeftijd van 46-55 jaar en meer dan de helft van hen heeft thuiswonende kinderen onder de 18 jaar.

Bijna de helft van de veteranen heeft de transitie als moeilijk ervaren en voelt zich nog niet op z'n plek in de burgermaatschappij. Twee op de drie postactieve veteranen zou willen terugkeren als militair als het nog kon. Ondanks dat voelt bijna de helft zich niet gesteund door Defensie en één op de drie heeft geen vertrouwen in de nazorg.

De postactieve veteranen die de transitie makkelijk vonden, geven met name aan dat zij een baan, opleiding, hobby of iets dergelijks hadden en dus iets hadden waar zij hun dag zinvol mee konden invullen. De veteranen die aangeven moeite te hebben gehad met de overgang naar de burgermaatschappij noemen de cultuuromslag of het mentaliteitsverschil in de burgermaatschappij vaak als reden. Iemand beschrijft dit als volgt:

Niet makkelijk want burgers maken overal een probleem van en bij Defensie denken we in oplossingen. Ook de saamhorigheid bij Defensie is veel beter.

Ook het gebrek aan begeleiding heeft er volgens hen toe bijgedragen dat het moeilijk was om je plek in de maatschappij te vinden. Iemand verwoordt dat als volgt:

36

Als je als eind-tiener bij Defensie komt, word je dusdanig gevormd dat het militair apparaat je eigen wordt. Daardoor is het lastig om na een dienstdaag van ruim 14 jaar een nieuw systeem te leren en je daarin thuis te voelen. Andersom zou het ook gelden. Een burger van 35 jaar oud militair laten worden, lukt ook niet. Naar mijn mening werkt BBT² niet.

Iemand anders schrijft:

Je wordt wel gevormd om militair te kunnen zijn, maar niet terug gevormd naar burger.

Meer begeleiding wordt dan ook vaak geopperd als mogelijke verbetering. Dat wordt op verschillende manieren verwoord:

Er is een grote kloof tussen levensstijl in Defensie en burgermaatschappij, veel onbegrip, misschien een soort van stageperiode om te wennen aan de burgermaatschappij.

Het zou geholpen hebben als er iemand was die je helpt met alle dingen die anders zijn in de burgermaatschappij. Kleine dingen, zoals een zorgverzekering, maar ook grote dingen, zoals omgang op een werkvloer.

Veruit de meesten in deze groep kijken zowel positief als negatief terug op de uitzending en voor een groot deel is de uitzending een omslagmoment geweest in hun leven. Voor een aanzienlijk deel heeft de uitzending meer nadelen dan voordelen opgeleverd.

Iedereen in deze groep ervaart nu nog problemen vanwege de uitzending die hun dagelijks functioneren belemmeren. In de meeste gevallen gaat het om mentale problemen. Gevraagd naar wat er gedaan kan

² Contract voor Beroeps Bepaalde Tijd.

worden om die problemen op te lossen, zeggen velen dat het te laat is en er niets meer aan te doen is en dat ze geleerd hebben om ermee te leven. Eén van hen geeft het volgende advies:

Doordat je zo jong op uitzending bent gestuurd, maak je de heftige dingen extra heftig mee. Deze dingen blijven altijd in je rugzak gepropt en je leert (onbewust) als militair dat je niet over je gevoelens mag praten. Hier gaat het dus verkeerd bij de meeste veteranen. Je propt alles op en een klein druppeltje laat de emmer al overlopen. Vaak gebeurt dit bij de mensen van wie je het meest houdt, ondanks dat je het niet zo bedoelt. Toch gaan er zo veel relaties kapot en dergelijke. Belangrijk is dus om het taboe te onderbreken dat je als militair geen emoties mag tonen. Begin hier al mee in de basisopleiding!!!

De relatie met het thuisfront wordt met name neutraal beoordeeld. Eén op de drie veteranen geeft aan dat het thuisfront problemen heeft of heeft gehad vanwege de uitzending. De rol van Defensie en het NLVi wordt niet positief beoordeeld volgens een deel van de veteranen. Er is nog wel verbetering mogelijk. Zij noemen dan met name dat er meer contact moet zijn met het thuisfront, het thuisfront beter geïnformeerd zou moeten worden over waar militairen naartoe gaan en wat er na afloop zou kunnen gebeuren (weten wat bepaalde signalen zijn) en dat het thuisfront meer betrokken zou moeten worden bij activiteiten.

Een meerderheid voelt zich veteraan. Voor een deel van hen die zich wel veteraan voelt, kwam dat gevoel toen zij problemen kregen. Veteranen die zich geen veteraan voelen, zeggen vaker dat zij in hun directe omgeving hinder ondervinden van het veteraan zijn.

Ongeveer een kwart voelt zich gewaardeerd als veteraan. Zij die zich niet gewaardeerd voelen, schrijven daarover onder meer het volgende:

Eén keer per jaar paradepaardje spelen en een dankjewel volstaat niet. Geef veteranen meer voordelen in het dagelijks leven. Standaard korting in winkels, hotels, etc. Net als in de USA. De waardering vanuit de maatschappij en de regering en Tweede Kamer is minimaal. Nederlanders hebben in het algemeen niks met autoriteiten en uniformen. Dit wordt door de politiek ook niet versterkt, omdat zij er geen belang bij hebben.

In mijn gemeente, Amsterdam, is er nauwelijks aandacht voor. In de media is alleen aandacht voor missies en veteranen als men misstanden vermoedt. Een positieve uitzondering hierop is bijvoorbeeld het recente drieluik over Srebrenica. De algehele sentimenten in de samenleving tegenover militairen zijn verre van positief te noemen en dat vertaalt zich ook naar het sentiment jegens veteranen.

Op de vraag wat er aan gedaan kan worden, noemen zij het volgende:

Als we naar omliggende landen kijken, Frankrijk, Duitsland, Engeland, dan worden vanuit de cultuur militairen al meer gewaardeerd. Een veteranenpas heeft daar ook functie.

De maatschappij meer informeren over het bestaan van veteranen. Zodat ze niet denken dat veteranen alleen maar oude mannen uit de Tweede Wereldoorlog zijn.

In vergelijking met andere veteranen geeft een behoorlijk deel van deze 'zoekende veteranen' aan op geen enkele manier kennis te nemen van het NLVi via de verschillende communicatiekanalen. Wel leest een deel de Checkpoint.

In deze groep maakt relatief gezien een behoorlijk deel gebruik van de diensten van het NLVi. Het gaat dan vooral om de treinkaartenregeling, de zorgcoördinator, maatschappelijk werk, programma's in Doorn en nuldelijnsondersteuning. Vier op de tien veteranen ervaart in enige mate een drempel om contact op te nemen met het NLVi of heeft die drempel ervaren. Redenen die zij noemen zijn bijvoorbeeld:

De drempel is met name praktisch. Het VI staat te ver van mij af waardoor als ik contact zou willen opnemen ik eerst moet gaan uitzoeken hoe.

Grote mate van zelf dealen met problemen, moeite met hulp vragen. het Veteraneninstituut was daar niet debet aan.

Heb altijd gedacht: er zijn zwaardere gevallen.

Ik heb een goede baan en soms nog wat last van moeilijk slapen. Wat zet ik op het spel als ik eventueel een traject in zou gaan? Zo als het nu gaat, valt er mee te leven.

Ik vind het lastig om contact op te nemen. Ik weet ook niet of ik die behoefte heb. Ik heb er ook niet echt tijd voor, omdat ik fulltime moet werken en een gezin heb.

Ik was zelf de drempel. Het moeten toegeven dat je er niet meer alleen uit komt was de moeilijkste.

Schaamte.

Tips die veteranen geven om de drempel te kunnen verlagen, zijn onder meer:

Je moet over je eigen trots heen stappen, omdat je toch een soort van hulp vraagt die je tot dat moment hebt afgewezen. Met de kennis van nu zeg ik tegen elke veteraan dat je altijd benaderd zou moeten worden. Zet waar mogelijk een oud-veteraan in om een vertrouwensbasis op te bouwen.

Contact opnemen met de veteranen die dit soort onderzoeken invullen.

Misschien een video of tekst op de website zetten wanneer je contact met hen mag opnemen.

De tips die zij mee willen geven aan de militairen die voor het eerst op uitzending gaan, weerspiegelen een beetje hun eigen worstelingen. De meesten zien de uitzending wel als positief, maar er moeten wel aan bepaalde randvoorwaarden worden voldaan om een goede uitzending te kunnen draaien en na afloop weer het leven te kunnen leven. Typerende uitspraken die dit weerspiegelen, zijn:

38

Maak er een mooie tijd van. Het blijft je leven lang in je geheugen hangen, zowel positief als negatief.

Praten met je naasten, echt praten. En denk niet dat je onkwetsbaar of superieur bent, ondanks al je training en uitrusting. En als je terug thuis bent weer praten, echt praten met je naasten.

3.8 De herstelde veteraan (11%)

Veteranen in deze groep hebben allemaal problemen gehad vanwege de uitzending, maar die problemen zijn nu voorbij. De uitzending heeft hun leven zowel positief als negatief beïnvloed. De overgrote meerderheid van de groep is tevreden over zijn kwaliteit van leven en gezondheid. In deze groep zitten verhoudingsgewijs meer veteranen die gescheiden zijn.

In vergelijking met de teleurgestelde en zoekende veteranen, zijn de herstelde veteranen meer tevreden over hun kwaliteit van leven en gezondheid. Ook ervaren minder postactieve veteranen in deze groep de negatieve gevolgen van de transitie uit dienst en staan meer veteranen positief tegenover Defensie. Een flink deel zou graag terug willen als militair als dat nog kon:

Al mijn aandacht ging uit naar mijn eerste kind. als er bijvoorbeeld kinderopvang op de kazerne zou zijn geweest, dan was ik waarschijnlijk gebleven.

Ik had nog graag een aantal jaren bij Defensie willen nadienen met de kennis die ik in de 40 jaren had opgebouwd. Door bezuinigingen destijds mocht ik echter niet nadienen.

De meesten kijken zowel positief als negatief terug op de uitzending en voor een fors deel is de uitzending een omslagmoment in het leven geweest. Meer dan gemiddeld geven deze veteranen aan dat ze hebben geleerd om met stress en problemen om te gaan.

In vergelijking met de andere groepen is deze groep minder tevreden over de relatie met het thuisfront en wat de uitzending met de relatie heeft gedaan. Vier op de tien veteranen geeft aan dat het thuisfront ook problemen heeft (gehad). Binnen deze groep is men minder tevreden over de ondersteuning van het thuisfront door Defensie:

Door mijn individuele uitzending en COVID-19 is er gedurende mijn uitzending niets vanuit Defensie of andere organisaties voor mijn thuisfront gedaan. Tijdens een individuele uitzending zou er meer aandacht besteed kunnen worden aan het thuisfront. Al is het alleen maar een contactmoment.

Er is niemand, van de eenheid of VI, die contact zoekt of een belletje pleegt naar het thuisfront. Als er geen reactie komt op uitnodigingen wordt er geen actie ondernomen om thuisfronters te vragen of erbij te betrekken.

Meer betrokken zijn ... Mijn partner ziet alleen dat ik de Checkpoint ontvang of af en toe een brief... Zou graag wat meer familiedagen willen ... Reünies enz.

Meer aandacht, hoeft niet altijd publiek te zijn. Dagjes op de kazernes, schepen etc. Contact onderhouden is belangrijk.

Partner betrekken bij de hulpverlening door de partner individueel aandacht te geven. In gesprek gaan met de partner na en tijdens een behandelperiode van de militair. Hoe gaat het met de partner na een periode van PTSS van de militair.

Zeven op de tien veteranen in deze groep neemt normaal gesproken deel aan één of meer activiteiten voor veteranen.

Wat opvalt in de tips van deze groep veteranen, is dat zij niet zitten te wachten op slachtofferverhalen:

Ja, focus op leuke, interessante, meer intellectuele dingen, in plaats van verhalen van 'slachtoffers' over hoeveel ellende je hebt overgehouden aan operationele inzet ... waarbij en passant voorbij wordt gegaan aan het feit dat het zeer aannemelijk is dat diegene op voorhand al mentaal belast was met ellende, en de emmer is overstroomd tijdens events gedurende de inzet.

Maak meer bekend wat het VI kan betekenen en geef ook verslagen van activiteiten. Het is niet alleen maar kommer en kwel, hoop ik.

In deze groep vindt een verhoudingsgewijs groter deel dat het NLVi hen of hun thuisfront (nog) beter van dienst kan zijn. Er worden verschillende dingen genoemd waarbij een deel aansluit bij het vorige thema:

Geef aan welke positieve zaken er ook worden georganiseerd.

Uit de tips die deze veteranen geven aan nog uit te zenden militairen blijkt dat de relatie met het thuisfront van belang is. Een treffende uitspraak voor deze groep is de volgende:

Bereid je zelf goed voor. Ga er niet zomaar in. Zorg voor goed contact met je achterban, maatjes en heb veel over voor je maatjes/collega's. Bereid ook je achterban goed voor. Dat is namelijk erg belangrijk!!! Maak goede afspraken voor wat betreft de post en bellen (erg belangrijk). Zorg goed voor je zelf, je komt terug als een ander mens relativeer dat goed. Ik wens iedereen die op missie gaat heel veel sterkte, succes, zorg voor je maatjes en kom heel terug!!!

4

Beschouwing en aanbevelingen

4.1 Een algeheel beeld van de veteranenpopulatie

Eind 2021 woonden er in Nederland ruim 67.000 actief dienende en postactieve veteranenpashouders die niet ouder waren dan 75 jaar. In het najaar van 2021 hebben we een steekproef van deze populatie uitgenodigd om deel te nemen aan de Veteranenmonitor. Iets meer dan een kwart (26%) van de uitgenodigde veteranen nam deel aan het onderzoek door de online vragenlijst (deels) in te vullen. De resultaten die in dit rapport zijn beschreven, zijn gebaseerd op de respons van 1.068 veteranen die voldoende vragen hebben ingevuld. De resultaten van deze veteranen zijn gewogen, zodat ze representatief zijn voor de hele populatie waaruit de steekproef is getrokken.

43

Negen op de tien veteranen is man. Het gaat goed met veruit de meeste veteranen. Zeven op de tien is tevreden tot zeer tevreden over zijn leven en negen op de tien ervaart zijn gezondheid als goed tot uitstekend. Acht op de tien is gehuwd, heeft een geregistreerd partnerschap of woont samen. Eveneens acht op de tien heeft werk voor 12 uur per week of meer.

Drie op de tien veteranen is een actief dienende veteraan (militair). Van de postactieve veteranen heeft ongeveer twee op de vijf de transitie uit dienst als moeilijk ervaren en ongeveer één op de vijf heeft z'n plek in de burgermaatschappij nog niet gevonden. Van de postactieve veteranen kijkt negen op de tien positief terug op zijn tijd als militair en zeven op de tien voelt zich (nog) verbonden met Defensie.

Van alle veteranen kijken twee op de drie positief terug op hun uitzending en ongeveer de helft ervaart een positieve invloed van de uitzending op hun leven. Voor vier op de vijf heeft de uitzending hen een breder perspectief op de wereld gegeven en hen waardevolle (werk)ervaring opgeleverd. Ook noemen veel veteranen dat ze geleerd hebben om te relativeren en om op zichzelf te kunnen vertrouwen.

Drie op de tien veteranen hebben problemen (gehad) vanwege de uitzending die hun persoonlijk functioneren hebben belemmerd of nog steeds belemmeren. Voor zeven op de tien van hen waren dat mentale problemen. Een kwart van de veteranen geeft aan dat iemand van hun thuisfront problemen heeft (gehad) vanwege de uitzending.

Ongeveer twee op de drie veteranen voelt zich veteraan. Driekwart van de veteranen vindt het belangrijk om als veteraan waardering te krijgen en ongeveer twee op de vijf voelt zich ook gewaardeerd. Bijna de helft van de veteranen heeft wel eens de Nederlandse Veteranendag bezocht. Zij die de dag wel eens bezocht hebben, zijn over het algemeen tevreden over het evenement.

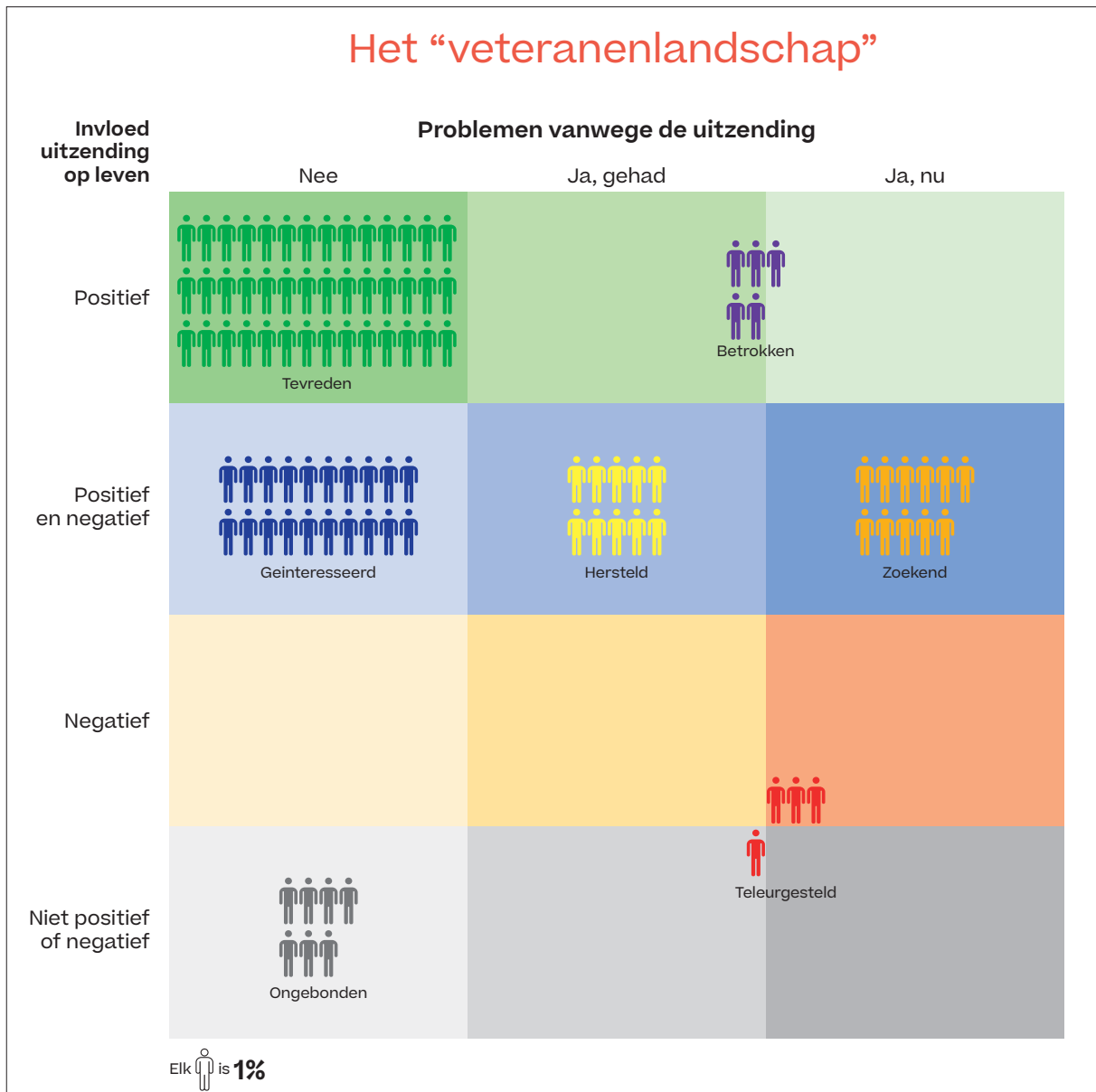
Voor hun informatie rondom veteranzaken vallen veruit de meeste veteranen terug op Checkpoint. Zij die het blad lezen, zijn er over het algemeen tevreden over. Ongeveer een kwart van de veteranen maakt gebruik van speciale aanbiedingen; ze zijn daar in het algemeen tevreden over. Iets meer dan de helft van de veteranen geeft aan geen gebruik te maken van de dienstverlening van het Nederlands Veteraneninstituut.

Ongeveer één op de zes veteranen ervaart in enige mate een drempel - of heeft die drempel ervaren - om met het Nederlands Veteraneninstituut contact op te nemen.

Ruim een kwart van de veteranen geeft aan dat er wel iets gedaan zou kunnen worden om hen of hun thuisfront meer waardering of steun te geven of hen (nog) beter van dienst te zijn.

4.2 “De veteraan” bestaat niet: veteranen verschillen in ervaringen, wensen en behoeften.

Het onderzoek bevestigt het beeld dat we via eerdere onderzoeken zoals Veteraan, hoe gaat het met u? (2015, 2019) en Kerngegevens (2014, 2015, 2016, 2017, 2018) hebben opgedaan (zie bijlage 2). Het gaat goed met veruit de meeste veteranen. Achter dat algehele, positieve beeld gaat echter een meer gedifferentieerd beeld schuil. Nieuw in dit onderzoek is dat we zeven groepen veteranen hebben onderscheiden op basis van de ervaren invloed van de uitzending op hun verdere leven en op het wel of geen problemen hebben (gehad) vanwege de uitzending. Die zeven groepen veteranen verschillen van elkaar op basis van bepaalde kenmerken, ervaringen, wensen en behoeften.

De bovenstaande figuur toont nogmaals de zeven groepen (elk symbool van een persoon staat voor 1%). Alhoewel de groepen in de figuur keurig van elkaar gescheiden zijn, willen we nogmaals benadrukken dat de overeenkomsten tussen veteranen van verschillende groepen waarschijnlijk groter zijn dan de verschillen. Niettemin is de kans groter dat je - bijvoorbeeld - een typische “tevreden veteraan” vindt in de groep tevreden veteranen, dan in elke andere groep. De groepsindeling is niet meer dan een hulpmiddel om beter zicht te krijgen op de groep veteranen als geheel en om de ervaringen, wensen en behoeften die leven in die grote groep beter te kunnen duiden.

Ongebonden veteranen

Met dat in het achterhoofd, blijkt dat de uitzending slechts weinigen onberoerd laat. Een kleine groep ongebonden veteranen (7%) ervaart niet echt een invloed van die uitzending in hun verdere leven. Het veteraan-zijn gaat aan hen voorbij en er is op dat gebied weinig tot geen interesse in die groep. Het zijn overwegend wat oudere veteranen, van wie een deel al met pensioen of functioneel leeftijdsontslag is.

Tevreden en betrokken veteranen

Daar tegenover staat een groep van tevreden (42%) en betrokken (5%) veteranen die bijna de helft van de gehele populatie omvat. Al deze veteranen ervaren een positieve invloed van de uitzending op hun leven. Een klein deel van hen - de betrokken veteranen - heeft problemen (gehad) vanwege de uitzending. Ondanks (of dankzij?) die problemen beoordelen zij de invloed van de uitzending op hun leven als positief; het heeft hen meer voordelen dan nadelen opgeleverd. Onder de betrokken veteranen vind je vooral de veteranen die zich ook echt "veteraan" noemen, die zich (nog) verbonden voelen met Defensie en die actief zijn met het veteraan-zijn. De tevreden veteranen zijn, zoals de groepsaanduiding al aangeeft, overwegend tevreden over het veteraan-zijn en alles wat daarmee samenhangt. Een groot deel van deze groep is nog actief als militair of elders op de arbeidsmarkt.

Geïnteresseerde, herstelde en zoekende veteranen

De groep veteranen die zowel positieve als negatieve gevolgen ervaart van de uitzending op hun verdere leven is bijna net zo groot als de groep die uitsluitend een positieve invloed ervaart. Onder de veteranen die gemengde gevoelens hebben bij de invloed van de uitzending horen de geïnteresseerde veteranen, de herstelde veteranen en de zoekende veteranen.

De geïnteresseerde veteranen (20%) hebben geen problemen ervaren vanwege de uitzending. Als groep bevinden ze zich wat hun mening en behoeften betreft het dichtst in de buurt van het beeld van de gemiddelde-veteraan dat in hoofdstuk 2 en paragraaf 4.1 is beschreven.

46

De herstelde veteranen (10%) hebben wel problemen gehad vanwege de uitzending, maar die problemen zijn inmiddels voorbij. Dat verklaart mogelijk ook dat de veteranen in deze groep over het algemeen tevreden zijn over de kwaliteit van hun leven en hun gezondheid. Dat de uitzending mogelijk wel een tol heeft geëist, blijkt mogelijk uit het feit dat er in deze groep verhoudingsgewijs veel gescheiden veteranen zijn. Onder deze groep bevindt zich ook een aanzienlijk deel dat aangeeft dat ook het thuisfront problemen heeft gehad.

Alle zoekende veteranen (11%) ervaren (nog) problemen vanwege de uitzending, een deel van hen is ontevreden over zijn kwaliteit van leven en gezondheid en een deel van hen is arbeidsongeschikt. Ook een aanzienlijk deel van het thuisfront ervaart problemen vanwege de uitzending. Een fors deel van de postactieve veteranen in de groep heeft de transitie van militair naar burger als moeilijk ervaren, voelt zich nog niet op z'n plek in de burgermaatschappij en zou graag terug willen als militair. Binnen de groep wordt gebruikgemaakt van zorg en ondersteuning vanuit het NLVi (deelname groep, zorgcoördinatie, maatschappelijk werk, geestelijke verzorging, nuldelijsondersteuning) en een deel van de veteranen is kritisch op de ondersteuning en zorg vanuit Defensie en het NLVi. Er leven binnen de groep de nodige wensen om die zorg en ondersteuning te verbeteren.

Teleurgestelde veteranen

Tot slot de groep teleurgestelde veteranen (4%). Het is een groep waarin een negatieve invloed van de uitzending en problemen vanwege die uitzending bij veteraan en thuisfront voorop staan. Een fors deel binnen deze groep kijkt negatief terug op de uitzending. Men is ontevreden over de kwaliteit van leven en de gezondheid en over vrijwel alle aspecten die het veteraan-zijn betreffen. Een behoorlijk deel van deze groep is arbeidsongeschikt. Meer dan de helft van de postactieve veteranen in deze groep voelt zich nog niet op z'n plek in de burgermaatschappij en de meesten zouden graag terug willen als militair als dat nog kon. Bijna de helft van de groep heeft enige vorm van zorg of ondersteuning vanuit het NLVi gehad. Een deel voelt zich niet gesteund vanuit Defensie en men is kritisch op de zorg en ondersteuning vanuit Defensie en het NLVi.

Aanbeveling 1:**Schenk aandacht aan de wensen en behoeften per groep en onderzoek op welke wijze dit het best kan worden vormgegeven**

De groepsindeling maakt duidelijk dat er veteranen zijn die min of meer dezelfde ervaringen, wensen en behoeften delen. Dit biedt aanknopingspunten voor het NLVi om de erkenning, waardering, zorg en dienstverlening beter toe te snijden op de verschillende groepen.

Voor de helft van de veteranen (*ongebonden en tevreden*) is het goed zoals het gaat. De ongebonden groep maakt het niet zo uit omdat het hen niet raakt en de tevreden groep is, zoals de naam al zegt, tevreden met de huidige situatie. Het is zaak hen niet te vervreemden van de veteranenwereld.

De *geïnteresseerde, herstelde en betrokken veteranen* verdienen gerichte aandacht. Blijf monitoren hoe het met hen gaat en biedt zorg en ondersteuning waar het nodig blijkt. Voor de betrokken groep geldt bovendien dat het van belang is hen voldoende mogelijkheden te bieden om hun veteraan-zijn ook actief te kunnen uitdragen.

Voor de *zoekende veteranen* moet het NLVi duidelijker in beeld komen. Wat kan het NLVi hen bieden om met eventuele problemen vanwege de uitzending (beter) te kunnen omgaan? Met welke problemen kan je als veteraan aankloppen bij het NLVi? Welke rol kan het NLVi spelen als vangnet mocht het zover komen dat de uitzendgerelateerde problemen het dagelijks functioneren van de veteranen in deze groep nadrukkelijker negatief beïnvloeden? Wat kan het NLVi doen om de ervaren drempel te verlagen, zodat veteranen eerder contact zoeken? De uitkomsten van het onderzoek "Een uitdagende missie" van het NLVi dat begin 2022 is verschenen, biedt verschillende antwoorden op de vraag hoe het NLVi veteranen beter kan ondersteunen bij het zoeken naar hulp.³

Voor de *teleurgestelde veteranen* is extra aandacht, erkenning, waardering en steun nodig om hun negatieve ervaringen een plek te kunnen geven en om hen te ondersteunen, zodat ze een leven kunnen leiden waarmee ze tevreden kunnen zijn, ondanks alles wat er is gebeurd.

De vraag die blijft, is hóe het NLVi kan differentiëren in de manier waarop ze tegemoet kan komen aan de wensen en behoeften per groep. Hetzelfde geldt voor de manier waarop het NLVi groepen veteranen kan blijven monitoren. Dit zijn vooral communicatie- en marketingvraagstukken die specifieke kennis en ervaring vragen om op te lossen. Het zijn vragen waar het NLVi de komende tijd - samen met veteranen - een antwoord op moet zien te vinden.

³ Reijnen, A., Dirksen, M. & Duel, J. (2022). *Een uitdagende missie. Hoe kunnen we veteranen ondersteunen bij het omgaan met uitzendgerelateerde problematiek?* Nederlands Veteraneninstituut.

4.3 Het Nederlands Veteraneninstituut is voor een flink deel van de veteranen en hun thuisfront een (nagenoeg) onbekende

Ongeveer drie op de tien veteranen ervaart problemen vanwege de uitzending of heeft die problemen ervaren. Problemen is een breed begrip en uit de mogelijke levensdomeinen waarop de problemen spelen en de toelichting op de problemen, blijkt dat ze in aard, ernst en duur kunnen verschillen. Psychische problemen komen het meest voor als gevolg van de uitzending. Voor sommigen is die aanduiding echter te zwaar. Ze ervaren wel problemen, maar zijn terughoudend om die als “psychische problemen” te bestempelen. Wat verder opvalt, is dat voor zes op de tien veteranen met problemen de uitzending heeft geleid tot problemen op meerdere levensgebieden. Ook voor een kwart van het thuisfront van veteranen met problemen geldt dat de uitzending voor problemen heeft gezorgd.

Binnen de twee groepen veteranen waarin uitzendgerelateerde problemen (nog) een rol spelen, heeft grofweg de helft in enige mate een drempel ervaren om contact op te nemen met het NLVi, of men ervaart die drempel nog. Al met al gaat het om 15% van alle veteranen. Uit de toelichtingen die veteranen geven, blijkt dat er sprake kan zijn van persoonlijke factoren, zoals schaamte om hulp te zoeken, maar ook onduidelijkheid of men zich wel tot het NLVi kan wenden (Ben ik wel veteraan als mijn missie niet zoveel voorstelde? Zijn mijn klachten wel erg genoeg?) en onduidelijkheid over wat het NLVi kan bieden. Het is veteranen dus niet altijd duidelijk wat het NLVi hen kan bieden; dat geldt overigens niet alleen voor veteranen die (mogelijk) kampen met uitzendgerelateerde problemen.

In een eerder onderzoek naar de gevolgen van de uitzending voor het thuisfront kwam ook al naar voren dat het - toen nog - Veteraneninstituut een onbekende is voor de meeste thuisfrontleden. Het is de meesten van hen onduidelijk dat ze terecht kunnen bij het NLVi en waarvoor ze er terecht kunnen.⁴

Kortom, er is nog een wereld te winnen om als NLVi bij veteraan en thuisfront (beter) in beeld te komen en te blijven, zodat we iets voor hen kunnen betekenen als dat nodig is.

48

Aanbeveling 2:

Zorg ervoor dat het NLVi (beter) in beeld komt (en blijft) bij veteranen en hun thuisfront en dat duidelijk is wat het NLVi voor hen kan betekenen.

De uitkomsten van het onderzoek “Een uitdagende missie” van het NLVi dat begin 2022 is verschenen, biedt verschillende antwoorden op de vraag hoe het NLVi zich beter bekend kan maken (en houden) onder veteranen en hun thuisfront.⁵

⁴ Duel, J., Cozzi, J., Dirksen, M., Elands, M. & De Reuver, Y. (2018). *Alles rustig aan het thuisfront? Een onderzoek naar de behoefte aan erkenning, waardering en ondersteuning onder het thuisfront van post-actieve veteranen*. Veteraneninstituut.

⁵ Reijnen, A., Dirksen, M. & Duel, J. (2022). *Een uitdagende missie. Hoe kunnen we veteranen ondersteunen bij het omgaan met uitzendgerelateerde problematiek?* Nederlands Veteraneninstituut.

4.4 Niet iedereen voelt zich thuis onder het label “veteraan”

Iets meer dan de helft van de veteranen voelt zich veteraan. Een kwart van de veteranen voelt dat niet zo, omdat ze - naast mogelijke andere redenen - “gewoon” hun werk hebben gedaan. Daarnaast is het gevoel dat veteranen niet in hoog aanzien staan in Nederland voor een flinke groep veteranen - onder meer - een reden om zich geen veteraan te voelen.

Opvallend is dat ongeveer één op de acht veteranen zich geen veteraan voelt, omdat ze - naast mogelijke andere redenen - geen problemen hebben vanwege de uitzending. Een vergelijkbare combinatie met “veteraan = problemen hebben” komt ook naar voren als de meest genoemde reden waarom veteranen niet deelnemen aan dit onderzoek: ze hebben geen klachten overgehouden aan de uitzending. Uit een recent onderzoek onder de Nederlandse bevolking blijkt dat ook bij zes op de tien Nederlanders het beeld bestaat dat een veteraan iemand is met psychische problemen.⁶ Het lijkt er dus op dat zowel voor een deel van de veteranen als voor het publiek het label “veteraan” samenhangt met “problemen hebben”.

Voor degenen die zich bezighouden met het beleid en de uitvoering van erkenning, waardering en zorg voor veteranen is het goed om te beseffen dat niet iedereen zich thuis voelt onder het label “veteraan” en dat het label voor sommige veteranen geen positieve uitstraling heeft. Zo ervaart ongeveer één op de vijftig veteranen er ronduit hinder van in hun directe omgeving, zoals de privésituatie, het werk of de vereniging waarvan ze lid zijn.

Aanbeveling 3:

Onderzoek hoe iedere veteraan - die dat wil - zich thuis kan voelen in de “veteranengemeenschap” en bij het NLVi.

Ondanks dat (maar) iets meer dan de helft van de veteranen zich veteraan voelt, heeft driekwart van de veteranen wel behoefte aan erkenning en waardering als veteraan. Voor een kwart van de veteranen betekent het dus wel “wat” om veteraan te zijn - ze vinden het immers belangrijk om er erkenning en waardering voor te krijgen - maar ze voelen zich geen veteraan. Voor deze groep is het interessant om te onderzoeken hoe we hen toch het gevoel van veteraan-zijn kunnen laten ervaren. Daarnaast zal er altijd een groep zijn voor wie het veteraan-zijn geen rol speelt in hun leven.

Alhoewel het identificeren als veteraan geen doel op zich moet zijn, kan het wel veel duidelijkheid verschaffen als een veteraan zich ook veteraan weet (en voelt). Je weet dat je bij de “veteranengemeenschap” hoort en dat je terechtkunt bij het NLVi als dat nodig is. De wetenschap dat je deel uitmaakt van die “veteranengemeenschap” kan ook voor sommigen nog een nodige bron van steun zijn (zoals trots, voldoening, van betekenis zijn geweest, etc.).

⁶ Konings, F., & Van der Grient, R. (2021). *Veteranen en de Nederlandse Veteranendag 2021. Publieksmonitor (rapport TOS-21-036)*. Defensie: Trends, Onderzoek en Statistiek.

4.5 Erkenning en waardering: waar draait het om?

Zo'n driekwart van de veteranen vindt het belangrijk om erkenning en waardering te krijgen als veteraan. Voor net geen vier op de tien veteranen geldt dat ze die erkenning en waardering ook ervaren. Veteranen die zich wel gewaardeerd voelen, noemen vooral de "persoonlijke dingen", zoals de aandacht die ze krijgen vanuit instanties en de media, de uitnodiging voor een veteranendag of reünie, een gesprek met iemand waaruit belangstelling, begrip of waardering blijkt of de contacten met andere veteranen. Degenen die zich niet gewaardeerd voelen wijzen op meer "ongrijpbare zaken" als het militaire beroep dat niet in hoog aanzien staat in Nederland, de als negatief ervaren media-aandacht, de situatie in het buitenland die voor veteranen daar veel beter zou zijn dan in Nederland of dat er in de maatschappij geen aandacht is voor hun missie of een gebrek aan waardering of steun vanuit Defensie en/of de maatschappij.

Zowel veteranen die zich wel als veteranen die zich niet gewaardeerd voelen, noemen een groot aantal zaken die ertoe kunnen bijdragen dat men zich (nog) meer gewaardeerd voelt. Wat daarbij opvalt is dat men vooral "meer" van iets wil; daaruit zou je kunnen concluderen dat het betreffende aspect er al wel is, maar nog niet voldoende. Vanuit die gedachte geredeneerd is er niet zozeer behoefte aan nieuwe dingen, maar kunnen bestaande activiteiten, diensten en gebruiken intensiever uitgevoerd of aangeboden worden om veteranen - en dat wat ze voor de samenleving hebben betekend - zichtbaarder te maken in de samenleving. Daarnaast zien veteranen een rol voor Defensie die zich nadrukkelijker kan opwerpen als (oud-)werkgever die nog altijd pal achter zijn (voormalig-) personeel staat en trots uitstraalt voor wat veteranen gedaan hebben. De vraag is echter hoe we de "ongrijpbare aspecten" meer tastbaar kunnen maken en hoe we de invulling kunnen geven aan de veelheid van individuele wensen, zodat meer veteranen zich erkend en gewaardeerd voelen.

Aanbeveling 4:

Onderzoek wat er moet gebeuren om meer veteranen het gevoel van erkenning en waardering geven.

De vraag is welke mogelijkheden er zijn om meer veteranen de erkenning en waardering te geven waarnaar ze op zoek zijn.

In 2022 komt er een vervolg op dit onderzoek waarbij we nader zullen ingaan op het thema "erkenning, waardering en veteranenidentiteit". Met dat verdiepende onderzoek willen we een beter zicht krijgen op de redenen waarom veteranen zich wel of niet erkend en gewaardeerd voelen, wat die erkenning en waardering voor hen inhoudt en van wie de erkenning en waardering afkomstig moet zijn. Verder moet dat onderzoek duidelijk maken wat het NLVi kan doen om veteranen meer erkenning en waardering te (laten) geven. Ook moet duidelijk worden wat het NLVi kan doen, zodat meer veteranen zich (willen) identificeren met het veteraan-zijn.

Ruim 400 veteranen die aan het huidige onderzoek hebben deelgenomen, hebben aangegeven om te willen meewerken aan dat vervolgonderzoek. Een deel daarvan zullen we voor het vervolgonderzoek uitnodigen.

4.6 Reflectie op het onderzoek

Opzet en uitvoering

De Veteranenmonitor is het eerste vragenlijstonderzoek geweest dat het NLVi heeft uitgevoerd onder veteranenpashouders. Daarbij zijn zowel postactieve veteranen als actief dienende veteranen uitgenodigd om deel te nemen. De laatste groep is voor het eerst betrokken bij een vragenlijstonderzoek van het (NL) Vi. In de verslaglegging hebben we er voor gekozen om niet de nadruk te leggen op de verschillen tussen actief dienende en postactieve veteranen, maar om inzicht te geven in de zeven verschillende profielen van veteranen. Actief dienende veteranen zijn overigens in alle zeven groepen terug te vinden, zij het verhoudingsgewijs het minst in de groepen teleurgestelde veteranen⁷ en zoekende veteranen⁸.

De ervaringen met het onderzoek Kerngegevens, dat in de periode 2014-2018 jaarlijks is uitgevoerd, hebben we gebruikt om de vragenlijst voor de Veteranenmonitor vorm te geven. Ook hebben we in de voorbereiding op het samenstellen van die vragenlijst uitgebreid gesproken met de directeur en afdelingsmanagers en enkele medewerkers in ondersteunende functies om thema's te inventariseren waarover men informatie zou willen hebben. Niet alle informatiebehoefte konden worden ingevuld, maar de thema's die niet, of onvoldoende aan bod zijn gekomen, zijn geplaatst op een lijst met mogelijke thema's voor de volgende metingen van de Veteranenmonitor of andere onderzoeken.

In de Veteranenmonitor is op verzoek van de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) uitgebreid gevraagd naar deelname aan de Nederlandse Veteranendag (NLVD), redenen om niet deel te nemen en de ervaringen van de deelnemers. Daarbij was de IGK met name geïnteresseerd in de mening en ervaringen van jonge veteranen. Voor dat doel zijn in de steekproef verhoudingsgewijs meer jonge veteranen opgenomen. Niet alleen wij, maar ook Defensie heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar dit thema onder actief dienende - jonge - veteranen. Omdat de IGK met een publicatie komt waarin alle informatie rondom het thema NLVD is opgenomen, hebben wij ons in dit rapport beperkt tot de hoofdlijnen van onze bevindingen.

Respons

De Veteranenmonitor is een vervolg op het onderzoek Kerngegevens dat met min of meer dezelfde doelstelling, opzet en uitvoering is uitgevoerd in de periode 2014-2018. Het grote verschil met voorgaande onderzoeken was dat de Veteranenmonitor enkel online kon worden ingevuld. Ook afwijkend was dat de helft van de postactieve veteranen per email is uitgenodigd en zo nodig is herinnerd om deel te nemen. De actief dienende veteranen en de andere helft van de postactieve veteranen zijn - zoals gebruikelijk - per brief uitgenodigd en herinnerd.

De respons op dit onderzoek is 26%. Dat is vergelijkbaar met de respons van Kerngegevens 2018 na een gestage afname van die respons in de voorgaande jaren. De respons van de Veteranenmonitor verschilt overigens sterk per leeftijdscategorie en status (actief dienend versus postactief). Het zijn met name postactieve veteranen die deelnemen en oudere veteranen.

Om te achterhalen wat de redenen zijn om niet deel te nemen aan dit onderzoek, hebben we bij de herinneringsbrief een nonresponskaart verstuurd. Veteranen konden op die antwoordkaart aankruisen waarom ze niet wensten deel te nemen. De bereidheid om de nonresponskaart terug te sturen, bleek zeer gering. De meest genoemde reden om niet deel te nemen is overigens dat men geen problemen heeft overgehouden van de uitzending (zie bijlage 1).

Tegelijkertijd met de Veteranenmonitor hebben wij een onderzoek uitgevoerd onder postactieve Libanonveteranen (UNIFIL 1979-1985) die in Nederland woonachtig zijn en niet ouder dan 75 jaar. Dat

⁷ De meeste veteranen in de groep teleurgestelde veteranen ervaren problemen en een negatieve invloed op hun leven vanwege de uitzending.

⁸ Alle veteranen in de groep zoekende veteranen ervaren problemen en zowel positieve als negatieve invloeden op hun leven vanwege de uitzending.

onderzoek - onder de naam Libanononderzoek - leverde een respons op van meer dan 50%. Voor het onderzoek zijn alle veteranen per mail uitgenodigd en zo nodig herinnerd; de afname was online. Het verschil is echter dat dit onderzoek specifiek inging op de ervaringen tijdens de UNIFIL-missie en de gevolgen ervan. De veteranen werden dus aangesproken als Libanonveteraan en hen werd gevraagd hun specifieke UNIFIL-missie-ervaringen en de gevolgen ervan te delen.

De respons op het tegelijkertijd met de Veteranenmonitor afgenomen Libanononderzoek laat zien dat de wijze van afname (uitnodigen per mail en online deelname) geen reden hoeft te zijn voor een geringe respons. Eerder is de vraag in hoeverre een meer algemeen onderzoek naar ervaringen en wensen zoals de Veteranenmonitor aansprekend genoeg is voor veteranen om er aan deel te nemen. De komende tijd moet een nadere analyse van de (verschillen binnen en tussen de) onderzoeken duidelijk maken hoe we de respons op toekomstig onderzoek kunnen verhogen, wat ten goede zal komen aan de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van de resultaten.⁹

⁹ Voor dit onderzoek geldt grofweg dat de resultaten met 95% betrouwbaarheid vallen binnen een marge van plus of min 3% van de gevonden waarden.

4.7 Tot slot

In 2024 volgt een tweede meting van de Veteranenmonitor. Voor dat onderzoek zullen we - naast nieuwe deelnemers - een deel van de veteranen die ook aan dit onderzoek hebben deelgenomen, vragen om opnieuw deel te nemen. Daarbij zullen we in de gelegenheid zijn om de antwoorden van die veteranen op dit en het volgend onderzoek aan elkaar te koppelen. Op die manier kunnen we voor een deel van de veteranen vaststellen of hun ervaringen, meningen en behoeften in de loop der tijd zijn veranderd (en indien dat zo is, wat daarvoor de reden is). Ook zal dan blijken of veteranen tussentijds van groep wisselen en indien dat het geval is, welke factoren daarbij een rol spelen. Ruim 600 veteranen hebben aangegeven dat we hen voor de tweede meting mogen benaderen en dat we hun antwoorden van de eerste meting mogen koppelen aan die van de tweede meting. Wij zullen hen allen te zijner tijd uitnodigen voor de tweede meting van het onderzoek.

Wij willen afsluiten met het hartelijk bedanken van alle veteranen die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Door hun deelname hebben we meer inzicht gekregen in de uitzendervaringen van veteranen, de invloed van die ervaringen op hun leven en de wensen en behoeften die daaruit voortvloeien. Ook hebben we meer inzicht gekregen in de mate waarin het veteranenbeleid en de uitvoering ervan die behoeften ondersteunt. Met deze inzichten kan het NLVi ertoe bijdragen dat het veteranenbeleid en de uitvoering daarvan waar nodig beter worden afgestemd op de behoeften van veteranen.

Toelichting op het onderzoek

1 Steekproef, proces en respons

Voor het onderzoek zijn actief dienende en postactieve veteranen uitgenodigd die in het bezit zijn van een veteranenpas, woonachtig zijn in Nederland en - in het geval van postactieve veteranen - niet ouder zijn dan 75 jaar. Op 23 augustus 2021 waren er 67.103 veteranen die aan deze voorwaarden voldeden.

Door Defensie is een steekproef getrokken uit het VRS om de actief dienende veteranen te selecteren en het NLVi heeft de steekproef getrokken uit EXACT om de postactieve veteranen te selecteren.¹⁰ Het NLVi heeft bij de actief dienende veteranen gecontroleerd of ze in het bezit zijn van een veteranenpas. Beide steekproeven zijn gestratificeerd getrokken per leeftijdscategorie. Per stratum is aselekt getrokken.

Uitgenodigd	Ja	Nee	Ja	Nee	Totaal
Status	Actief dienend	Actief dienend	Postactief	Postactief	
Leeftijdscategorie					
t/m 35	509	5.010	778	4.467	10.764
36-45	386	5.166	529	11.768	17.849
46-55	327	5.254	525	12.056	18.162
56-65	201	2.988	522	11.628	15.339
66-75	0	18	525	4.446	4.989
Totaal	1.423	18.436	2.879	44.365	67.103

Voor het onderzoek zijn uitgenodigd:

- Actief dienende veteranen: 1.423 (waarvan 106 vrouw; 7%)
- Postactieve veteranen: 2.879 (waarvan 206 vrouw; 7%)

Alle actief dienende veteranen en 1.479 postactieve veteranen zijn per brief uitgenodigd; de resterende 1.400 postactieve veteranen zijn per email uitgenodigd. Een herinneringsbrief/mail is verstuurd aan iedereen die de vragenlijst nog niet compleet had ingevuld. Bij de herinneringsbrief is een nonresponskaart bijgevoegd; er zijn 2.735 herinneringsbrieven met een nonresponskaart verstuurd. De vragenlijst is online afgenomen via Analyzer.

¹⁰ Defensie heeft de steekproef voor de actief dienende veteranen getrokken, omdat Defensie begin 2021 een onderzoek onder actief dienende veteranen heeft uitgevoerd over de Nederlandse Veteranendag. Om te voorkomen dat veteranen tweemaal in hetzelfde jaar zouden worden uitgenodigd voor een onderzoek naar hetzelfde thema, heeft Defensie dat bij het trekken van de steekproef voorkomen.

Tijdpad	
Uitnodigingsbrief	22 september
Herinneringsbrief met nonresponskaart	8 oktober
Uitnodigingsmail	11 oktober
Herinneringsmail	19 oktober
Einde dataverzameling Veteranenmonitor	1 november
Einde dataverzameling nonresponsonderzoek	12 november

In totaal hebben 1.139 veteranen die zijn uitgenodigd voor deelname aan de Veteranenmonitor ingelogd op Enalyzer. Van hen hebben er 20 niets of enkel de eerste vra(a)g(en) ingevuld. Deze 20 veteranen zijn verwijderd uit de dataset. De resterende 1.119 veteranen zijn als volgt verdeeld. De responspercentages zijn berekend op basis van de gecorrigeerde steekproef.

Respons	Actief dienend		Postactief		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
T/m 35 jaar	57	11	102	13	159	12
36-45 jaar	65	17	123	23	188	21
46-55 jaar	81	25	138	26	219	26
56-65 jaar	60	30	235	45	295	41
65-75 jaar	1	-	257	49	258	49
Totaal	264	19	855	30	1.119	26

2 Wegen van de resultaten

Alle analyses zijn gewogen naar status (actief dienend versus postactief) en leeftijdscategorie, zodat de resultaten representatief zijn voor de 67.103 veteranen waaruit de steekproef is getrokken. Bij de vragen over het vertrek uit dienst is gewogen, zodat de resultaten representatief zijn voor de groep postactieve veteranen.

Voor het wegen is gebruikgemaakt van de respons van 1.068 veteranen die de vragen over “invloed uitzending op leven” en “problemen vanwege uitzending” hebben ingevuld. Dat betekent dat bij de analyses 51 veteranen uit de dataset zijn gehouden.

Wie zijn de 51 veteranen in de missing-groep?

Kenmerken die verhoudingsgewijs meer voorkomen in deze groep:

- jongere veteranen (t/m 35 jaar).
- postactief
- één keer uitgezonden.
- soldaat
- niet positief of negatief terugkijken op de uitzending

Kenmerken die verhoudingsgewijs minder voorkomen in deze groep:

- onderofficier
- pensioen als vertrekreden
- voor postactieve veteranen: zich verbonden voelen met Defensie, steun ervaren door Defensie, vertrouwen hebben in nazorg

Van de 1.068 veteranen hebben er 56 geen leeftijd ingevuld, maar van allen was bekend op welk jaar zij in dienst zijn gekomen. Om deze veteranen toch te kunnen wegen is hun leeftijd geschat op basis van "19 jaar bij indiensttreding" (dit is per jaar van indiensttreding een veelvoorkomend gemiddelde of in veel gevallen de meest voorkomende waarde).

3 Analyses

Voor het analyseren van de verschillen tussen de zeven groepen veteranen hebben we met name gebruikgemaakt van kruistabellen. Indien de Chi-kwadraat van de kruistabel significant was, hebben we gekeken welke cel significant bijdroeg aan het resultaat (adjusted residual van de antwoordoptie ≤ -2 of ≥ 2). Bij continue variabelen hebben we gebruikgemaakt van een variantieanalyse (ANOVA).

4 Redenen om niet deel te nemen aan het onderzoek

We hebben 86 nonresponskaarten ontvangen waarop veteranen hebben aangegeven wat voor hen de reden was, of de redenen waren, om niet deel te nemen aan het onderzoek.

Reden	Aantal
Ik heb geen klachten van de uitzending overgehouden	40
Ik heb geen interesse	26
De uitzending speelt geen rol (meer) in mijn leven	19
Ik word te vaak gevraagd om mee te doen aan een onderzoek	19
De uitzending is voor mij te lang geleden	18
Mijn missie was te kort/veilig/rustig	18
Ik voel me geen veteraan	15
Ik voel me niet (meer) verbonden met Defensie	14
Geen specifieke reden	6
Ik heb klachten (gehad) vanwege de uitzending	5
Ik zie het nut niet in van dit onderzoek	4
Ik ben te druk	4
Ik kan vanwege mijn gezondheid de vragenlijst niet invullen	3
De vragenlijst roept teveel op	3
Anders *)	6

*) Drie veteranen vinden de vragenlijst te lang. Eén veteraan heeft geen computer. De twee overige veteranen geven een persoonlijke reden.

De resultaten in perspectief met eerder onderzoek van het Nederlands Veteraneninstituut

De tabel hieronder toont de resultaten op enkele aspecten voor recente onderzoeken van het Nederlands Veteraneninstituut. De onderzoeken Veteraan, hoe gaat het met u? en Kernegegevens zijn afgenomen onder postactieve veteranen, terwijl de Veteranenmonitor is afgenomen onder zowel actief dienende als postactieve veteranen. Bovendien is de vraagstelling niet altijd exact gelijk of is de context waarin de vraag gesteld wordt verschillend. Daardoor moeten de onderzoeksresultaten met enige voorzichtigheid met elkaar vergeleken worden. Niettemin valt op dat de resultaten van de onderzoeken redelijk met elkaar op één lijn liggen. Dat betekent dat we er nog meer van overtuigd mogen zijn dat de resultaten van dit onderzoek een getrouw beeld geven van de kenmerken van veteranenpashouders die in Nederland wonen en die niet ouder zijn dan 75 jaar.¹¹

	Veteranenmonitor (2021)	Veteraan, hoe gaat het met u? (2019)	Kernegegevens (2014-2018)
Aantal deelnemers	1068 %	3142 %	3513 %
Terugkijken op de uitzending			
(Zeer) positief	67		73
Positief en negatief	30		22
(Zeer) negatief	2		4
Niet positief of negatief	1		1
Invloed van de uitzending op het leven			
(Zeer) positief	47	45	53
Positief en negatief	42	39	34
(Zeer) negatief	3	5	5
Niet positief of negatief	8	12	8
Problemen vanwege de uitzending			
Nee	70		70
Ja, voorbij	15		13
Ja, nu	15	10 + 10 *)	17
Veteraan voelen			
Ja	56		64
Nee	14		11
Neutraal/geen mening	30		26
Lid van vereniging voor veteranen of oud-militairen			
Ja	34	41	41
Tevredenheid met het leven			
(Zeer) tevreden	86		86
Zowel tevreden als ontevreden	9		10
(Zeer) ontevreden	4		5

*) In het onderzoek is gevraagd naar uitzendinggerelateerde zorgbehoeften in de periode van drie maanden voorafgaand aan het onderzoek. Voor 10% was dat het geval. Daarnaast gaf 10% aan dergelijke zorgbehoeften niet te hebben maar men ervoer wel een (zeer) negatieve invloed van de uitzending op hun leven en/of iemand in hun omgeving maakte zich zorgen om hen omdat diegene vond dat de veteraan mogelijk uitzendinggerelateerde problemen had (de zogenaamde "aandachtsgroep").

¹¹ Rekening houdend met de nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van het onderzoek. Voor de Veteranenmonitor geldt grofweg dat de resultaten met 95% betrouwbaarheid vallen binnen een marge van plus of min 3% van de gevonden waarden.